

ლევან ტყეველაშვილი

მოწავთა

მოწახოთა

იბეჭდება

მოწამეთა დავითისა და კონსტანტინეს სახელობის

მამათა მოწასტრის წინამძღვრის

ილუან ელიაზარის (ივანეიშვილი)

ლოცვა-კურთხევით

გელათის სასულიერო აკადემია

ქუთაისი, 2010 წ.

სუკი

შესავალი

საუკუნეთა მანძილზე ქრისტესმოყვარე ქართველ ხალხს მრავალი ურჯულო დამპყრობელი შემოსევია. მათ შორის თავისი სისასტიკით გამოირჩეოდნენ არაბები. მათ ძალადობას ქვეყანა მთელი ოთხი საუკუნის მანძილზე უმკლავდებოდა. არაბთა დამსჯელ ექსპედიციებს შორის გამოირჩევა მე-8 საუკუნის 30-იან წლებში მურვან-იბნ-მუჰამედის ლაშქრობა. ქართველმა ხალხმა მურვან-იბნ-მუჰამედს თავისი სისასტიკის გამო „მურვან ყრუ“ უწოდა. მტრის აურაცხელმა ჯარებმა თითქმის მთელი საქართველო მოაოხრა: „მოვიდა მურვან ყრუ აგარიანთა მხედრობით, მოეფინა, ვითარცა ღრუბელი ბნელს, სიმრავლითა, ვითარცა მკალი და მუმლი და დაფარა პირი ქვეყანისა“ (ქართლის ცხოვრება:234). დაუნდობელ მტერს ღირსეული წინააღმდეგობა გაუწიეს არგვეთის მთავრებმა, დავით და კონსტანტინე მხეიძეებმა. არგვეთის მთავრები იყვნენ, როგორც ფიზიკურად ძლიერნი და ახოვანნი, ასევე სულიერად განათლებულნი, „მეცნიერ ძუელისა და ახლისა სჯულისა“. უთანასწორო ბრძოლაში დავითი და კონსტანტინე შეიპყრეს არაბებმა. თვით სასტიკი მტერიც კი მოიხიბლა არგვეთის მთავართა ვაჟკაცობითა და სიმშვენიერით. მათ მოინდომეს, მთავრებს მაჰმადის სჯული მიეღოთ. თუმცა მათი განზრახვა ამაო იყო და დავითმა და კონსტანტინემ მტკიცედ დაიცვეს ქრისტეს სჯული. ამასთანავე, დავითმა ყურანით ამხილა მურვან ყრუ და დაუსაბუთა ქრისტეს სჯულის ჭეშმარიტება. დიდმოწამებმა დაითმინეს არაადამიანური ტანჯვა-წამება, ქუთაისში წმიდა კოზმასა და დამიანეს სახელობის ტაძრის მახლობლად აღესრულნენ 740 წელს, გარდაცვალების წინ კი ძმებმა ლოცვით შეჰვედრეს უფალს: „ჰოი, უფალო ღმერთო, იესო ქრისტე, ძეო და სიტყვაო ღვთისა მა-

მისამ, ვითარცა ისმინენ თხოვანი ჩუენნი და ლირს გუყვნენ წამებასა სახელისა შენისათვის წმიდისა, ანცა შეისმინენ ვედრებანი და თხოვანი ჩვენ მონათა შენთანი და ვითარცა დავიმარხენით ხორცი ჩუენნი უხრწნელ და შეუგინებელ სახელისა შენისა წმიდისა, ეგრეთვე შემდგომად წამებისა ჩვენისა დაპმარხენ გუამნი ჩვენნი განუხრწნელად და დაურღვევლად და რომელთა ხალონ სახელითა ჩუენითა სახელსა შენსა წმიდასა, მსწრაფლ ეწიენ წყალობაი შენი და მიეც შენდობაი ბრალთაი და ყვენ ასონი ხორცთა ჩვენთანი მკურნალ ყოველსა სენთა და უძლურებათა, დიდებად ყოვლად საგალობელისა სახელისა შენისა.“ ყოველი ადამიანი, ვინც რწმენით შეევედრება წმიდა დიდმოწამე დავით და კონსტანტინეს, ცოდვათა შენდობას და კურნებას მიიღებს. საუკუნეების განმავლობაში დიდმოწამეთა ნაწილებს თაყვანს სცემდა ქართველი ხალხი, არა მარტო იმერეთიდან, არამედ საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან და შორეული ქვეყნებიდანაც კი. მე-11 საუკუნეში საქართველოს მეფე ბაგრატ IV-მ დიდმოწამეთა ნაწილები აკლდამიდან ამოასვენა და ისინი ახლად აგებულ მოწამეთის მონასტერში დაასვენა.

მე-12 საუკუნეში უცნობი ავტორის მიერ დაიწერა „ნამებაი და ლვანლი წმიდათა და დიდებულთა მოწამეთა დავით და კონსტანტინესი“. არსებობს დიდმოწამეთა ცხოვრების სვინაქსარული რედაქცია, რომლის მიხედვითაც ამ ადგილს „უთმინი“ უწოდეს.

მოწამეთის მონასტრის ძველი ისტორიის შესახებ წყაროების უქონლობის გამო ჩვენ დაწვრილებითი ცნობები არ მოგვეპოვება. ამჟამად მოწამეთის მონასტერში დამთავრდა მეტად მნიშვნელოვანი სამუშაოები: ბევრი ძველი ნაგებობა განახლდა და ბევრიც ახალი შეემატა.

ამასთან დაკავშირებით გადაწყდა ამ წიგნის გამოცემა, სადაც თავი მოვუყარეთ მონასტრის შესახებ დღემდე არსებულ ყველა მნიშვნელოვან ცნობას. წიგნში ასევე ცალკეა წარმოდგე-

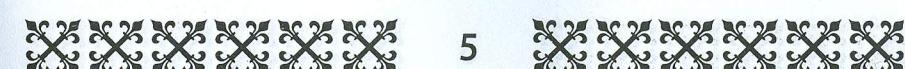

ნიღი წმიდა დიდმოწამეთა დავითისა და კონსტანტინეს ცხოვრება, რომელიც საბინინის „საქართველოს სამოთხის“ ძველი ქართული ტექსტის მიხედვით გაათანამედროვა ნატალია ფარჯანაძემ. წიგნში პირველად ქვეყნდება ბევრი საარქივო და სამუზეუმო მასალა, რაც კიდევ უფრო ნათლად წარმოაჩენს ამ უძველესი სავანის ისტორიას.

დღეს თითოეული ქართველი ვალდებულია, კარგად იცნობდეს არგვეთის მთავართა წმიდა დიდმოწამეთა დავითისა და კონსტანტინეს ლვანლს, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ერის სულიერების ამაღლების საქმეში. ამ მიზნით პირველად მ. საბანინმა 1882 წელს თავის ნაშრომში „საქართველოს სამოთხე“ გადმოგვცა დიდმოწამეთა ცხოვრება.

1906 წელს ქუთაისში გამოიცა მცირე ზომის წიგნი „წმინდა მოწამენი დავით და კონსტანტინე და მოწამეთის მონასტერი“. 1991 წელს მოწამეთის მონასტერს საინტერესო ნაშრომი მიუძღვნა ბატონმა გ. გეგეჭკორმა. 2007 წელს ქალბატონმა თინათინ მჭედლიშვილმა უფრო სრულად წარმოადგინა დიდმოწამეთა ლვანლი წიგნში: „ნამება და ლვანლი დაუჯდომელი წმინდანთა და დიდთა მოწამეთა არვგეთის მთავართა დავით და კონსტანტინესი“. მოწამეთის მონასტრის შესახებ საინტერესო სტატიები აქვს ბატონ მერაბ კეზევაძეს.

ვფიქრობთ, აღნიშნული ნაშრომი გამოადგება ყველას, ვინც საქართველოს ეკლესიის ისტორიის მდიდარი წარსულით არის დაინტერესებული.

ნეიდა დავითისა და კონსტანტინეს ცხოვრება

საბერძნეთში ღვთისმსახური მეფის, ერეკლეს, მოღვაწეობის დროს იერუსალიმი სპარსთა მეფემ ხოსრომ დალაშქრა. ღვთის დაშვებით, მან უამრავი ადამიანი ამოხოცა, ბევრი კი ტყვედ წასხა, მათ შორის: მღვდლები და დიაკვნები. აღესრულა მახარებლის სიტყვები: „არა დაშთეს ქვა ქვასა ზედა, ვიდრემდის არა ყოველი დაირღვეს,“ იერუსალიმი არაერთხელ დაურბევიათ ბაბილონელებს, რომაელებს, ამჯერად კი იგი სპარსელებმა დაარბიეს და თან წარიტაცეს ცხოველმყოფელი ჯვარი, რომელზეც ჩვენი ცოდვების გამო მაცხოვარი ევნო. მათ ასევე ტყვედ წაიყვანეს დიდი მამამთავარი ზაქარია და სპარსეთში დაბრუნდნენ. ცხოველსმყოფელმა ჯვარმა იქ უამრავი სასწაული მოახდინა და სპარსელები საგონებელში ჩაგდო.

ბერძენთა ღვთისმსახური მეფე ამ ამბებმა მეტად შეაშფოთა. მან გაილაშქრა სპარსელებზე, მოკლა ხოსრო მეფე, დაიმორჩილა სპარსეთი, წამოაბრძანა ცხოველმყოფელი ჯვარი და გაათავისუფლა მამამთავარი ზაქარია. ერეკლე მეფე ძლევამოსილი შევიდა იერუსალიმში, ცხოველმყოფელი ჯვრის ნანილი იქ დააბრძანა, ნანილი - კონსტანტინეპოლში, მამამთავარი ზაქარია კი თავისავე საყდარში დატოვა.

მეფე სპარსეთიდან ეგვიპტეში გადავიდა, სადაც დიდძალი ძლვენით შეეგება მუჰამედი. ის ძალიან მდიდარი იყო და არაბეთს მთავრობდა. მუჰამედმა ერეკლე მეფისაგან საძოვრებისათვის მიწები მოითხოვა. მეფემაც არაბეთის მახლობლად მდებარე სინას

მთის ტერიტორია უბოძა. ყოველივე ამის შემდეგ ერეკლე საბერძნეთში დაბრუნდა და მშვიდობიანად განაგრძო ქვეყნის მართვა-გამგება.

ერეკლე მეფის გარდაცვალების შემდეგ საბერძნეთს მწვალებელი, ულიორსი და სატმებრძოლი მეფეები და პატრიარქები მართავდნენ, როგორც მაქსიმე აღმსარებელი ბრძანებს, დამდაბლდნენ ბერძენთა მეფენი და განძლიერდნენ სპარსი და არაბი. ღვთის დაშვებით, გაძლიერდა მუჰამედი, სპარსეთსა და არაბეთი, ეგვიპტესა და პალესტინაში მთავრობდა.

ურჯულო მუჰამედის სიკვდილის შემდეგ (632 წ.) ბოროტებითა და უკეთურებით მისი მსგავსი, მისივე დისწული მურვან ყრუგამეფდა. ყრუს ეძახდნენ, რადგან არავის რჩევას არ ისმენდა. მურვან ყრუმ, ღვთის დაშვებით, ჩვენი ცოდვების გამო დაიმორჩილა საბერძნეთი, სომხეთი, მუმლივით მოედო მთელ ქვეყანას, ბოლოს სამცხესაც მოადგა და ოძრხისში დაბანაკდა.

სწორედ ამ დროს გამოჩნდნენ წმინდა მოწამეები, არგვეთის მთავრები, ძმები - დავითი და კონსტანტინე, რომლებიც ანდრია პირველწოდებულისა და სვიმონ კანანელის მიერ ნაქადაგები ემბაზით იყვნენ განათლებულნი, რამეთუ წმ. ნინოს მოსვლამდე საქართველოში მათ იქადაგეს ქრისტიანობა. ეს წმინდა მოწამეები იყვნენ, ხორციელად ქალწულები, ძველი და ახალი აღთქმის მცოდნენი, ბრძოლაში მამაცნი. დავითი უფროსი იყო, გარეგნულად მშვენიერი, წაბლისფერი თმა-წვერით. ასეთივე მშვენიერი იყო კონსტანტინე და ორივენი აღსავსენი იყვნენ სულინმიდის მადლით.

როცა დავითმა და კონსტანტინემ სამცხეში წარმართების მოსვლის ამბავი შეიტყვეს, ღვთიური ძალით აღვსილებმა, ლაშქარი შეკრიბეს. ისინი ლოცვებით აძლიერებდნენ მორწმუნე ერს და მჭრის დასახვედრად ემზადებოდნენ. მტერიც მოადგა არგვეთას. ამ დროს დავითი და კონსტანტინე გალობდნენ დავით

წინასწარმეტყველის ფსალმუნს, რომელიც მან გოლიათთან ბრძოლისას წარმოთქვა. როცა წარმართებმა დავითი და კონსტანტინე დაინახეს, მხეცივით დაიღრიალეს და ქართველთა ლაშქარს შეუტიეს, წმინდა დავითმა უფლის სახელი გამოიყენა ფარად, თავისი ლაშქარი გაამხნევა, ლომივით შესძახა და ისე ეკვეთა მტერს. ამ ბრძოლაში მრავალი წარმართი დაიხოცა, გადარჩენილები კი შემინებული მივიღნენ მურვან ყრუსთან და უამბეს, თუ როგორ დაამარცხეს ისინი შეშის მსახურებმა. მაჟმადიანები ქრისტიანებს შეშის მსახურებს უწოდებდნენ პატიოსანი ჯვრის თაყვანისცემის გამო.

გაშმაგებული მურვან ყრუს ურიცხვი ლაშქარი საქართველოში შემოიჭრა, ტყე-ველს შეესია... ბევრი ქართველი ამოხოცეს, წმინდა დავითი და კონსტანტინე კი შეიპყრეს. მურვან ყრუმ ამ გამარჯვების გამო ადიდა თავისი დედის ძმა მუჰამედი და რჯული მისი. დაბანაკების შემდეგ მან დავითისა და კონსტანტინეს ნახვა მოისურვა. ხელებშეკრული წმინდანები ურჯულოს წარუდგინეს. როცა მურვან ყრუმ ისინი დაინახა, დაუწყო დაცინვა და ყვედრება, თუ როგორ გაძედეს მასთან შებრძოლება, განა არ იცოდნენ, რომ იგი დიდი მოციქულის, მუჰამედის, დისწული იყო, რომლის სჯულსაც მთელი არაბეთი და სპარსეთი ემორჩილებოდა, მან ხომ მთელი ქვეყანა დაიპყრო აღმოსავლეთიდან დასავლეთამდე.

წმინდანებმა კი მიუგეს: „ამაოა შენი სიცილი და ქადილი, რადგან წუთიერია შენი დიდება და მალე განქარდება. არა თქვენი ღირსების გამო დაგვამარცხეთ, არამედ ჩვენი ცოდვების გამო, რადგან უარვყავით ღვთის მცნებები; ხოლო შენი დედის ძმის, მუჰამედის, გამო, ამაოდ ტრაბახობ, რამეთუ, როგორც ჩვენ ვიცით, თავისი ხალხის მაცდუნებელი და წარმნებელი იყო იგი.“ როცა მტარვალმა ამგვარი პასუხი მოისმინა, განრისხდა და მათი ჯოხით ცემა ბრძანა. ჯალათები მათ მანამდე ცემდნენ, ვიდრე არ

დაიღალნენ. ნაცემი წმინდანები მინაზე დაყარეს. წმინდა დავითი და კონსტანტინე ყოველივეს ითმენდნენ, ღმერთს მადლობდნენ და შემწედ მოუხმობდნენ.

განრისხებული მურვან ყრუ კი მათ რჩეული ჯარისკაცების ამოხოცეისა და მისი ბიძის, მუჰამედის, აუგად მოხსენიების გამო ლანძღვდა. როცა სისასტიკითა და მუქარით წმინდანები ვერ შეაშინა, მტარვალმა გადაწყვიტა სხვა ხერხისთვის მიემართა. მან მლიქვნებულად მიმართა წმინდა დავითს: „ჩემი ჯარისკაცებისაგან გამიგია; რომ გონიერი, ომში გამოცდილი კაცი ხარ და ამ ქვეყნის მთავარი. ჩემს კეთილ რჩევას ყური უგდე, დაემორჩილე ბიძაჩემის, მუჰამედის, რჯულს და მთელი სპარსეთისა და არაბეთის მთავარი იქნები, რამეთუ ჩემი ჯარების მთავარსარდლად გაქცევ. ხოლო შენს უმცროს ძმას მუდამ ჩემთან, ჩემს სასახლეში ყოფნის პატივი ექნება და სხვა სიკეთესაც არ მოვაკლებ.“ ამის გამგონე წმინდა დავითმა გამოისახა პირველი და თქვა: „რას ამბობ, მძლავრო ბოროტო, რომ ნათელი დავტოვო და ბნელს შევუდგე? ჩვენმა ღმერთმა ნათელი მოვფინა, როცა თავისი ძე სიტყვა და თანასწორი მისი მოავლინა ამქვეყნად, ჩვენთვის განკაცდა, ყოველივე იტვირთა - ჯვარცმა, დაფლვა და აღდგომა, კვლავ ამაღლდა მამასთან და ისევ უნდა მოვიდეს ცოცხალთა და მკვდართა განსასჯელად; თავისი მოწაფეები მთელ დედამიწაზე დააგზავნა საქადაგებლად და კერპთაყვანისმცემლობის მონბისეგან მოსაქცევად. ჩვენ მათ მიერ განსწავლული და განათლებული ვართ და არ დავემონებით სხვა რჯულს, არამედ ქრისტეს სახელისათვის მზად ვართ ყოველგვარი ცემისა და ტანჯვისათვის, ცეცხლის, წყლის, მახვილისა და სიკედილისათვის; ჩვენი სარწმუნოება - ქრისტიანობა, ჭეშმარიტია, გაიგონეთ ყოველნო სპარსელნო და არაბნო!“

მტარვალი მურვან ყრუ წმიდა დავითს განურისხდა და უთხრა: „კეთილი საქმისა და სწავლისთვის ბოროტი პასუხი

მოგვაგე; ქრისტეს შესახებ ჩვენს ყურანში წერია, რომ წინასწარმეტყველი იყო, კაცი მართალი, ძე მარიამისი, თავის თავს ღმერთის ძეს უწოდებდა და ამის გამო მოკლეს ურიებმა ძელზე; ხოლო ვინც დიდ მუჰამედს გმობს, უგუნურია, რადგან მან სპარსელები და არაბები ცეცხლთაყვანისმცემლობიდან მოაქცია და ღმერთს შეაწყარა, რამეთუ ერთი არს ღმერთი.

წმინდა დავითმა მიუგო: „თქვენი წიგნი, რომელსაც ყურანი ეწოდება, კარგად არ იცით, რადგან თქვენს ყურანში წერია, რომ, როცა შეცდეთ, ქრისტეს სახარებისაგან, იესოს წიგნისგან, ისწავლეთ, რომელიც მან თავის მოსწავლეებს აუწყა. ეს ალი მუჰამედის გულითადმა მოწაფემ დაგინერათ. თქვენ კი მიუხვედრელნი ხართ, არც წიგნი იცით და არც ღვთის ძალა. მუჰამედმა, მართალია, ცეცხლთაყვანისმცემლობისაგან მოგაქციათ, მაგრამ ღმერთი ვერ შეგამეცნებინათ მსგავსად დანთქმული ნავისა, რომელიც, მართალია, ზღვის შუაგულში არ დანთქმულა, მაგრამ ზღვის ნაპირს მიღწეული დაინთქა და რა მნიშვნელობა აქვს, ხმელეთამდე ხომ მაინც ვერ მიაღწია. ასევე მუჰამედმა ვერც თვითონ შეიცნო ქრისტე, რომლის მოსვლასაც წინასწარმეტყველები ოდითგანვე გვაუწყებდნენ და მამამთავარნი ქადაგებდნენ, და ვერც თქვენ შეგამეცნებინათ, ამიტომ ხართ წარწყმედილები და შეცდომილნი თქვენი უდიდესი უმეცრების გამო.“

მტარვალმა უთხრა:

- ცხოვრების არალირსო, ვინ შეგასწავლა ჩვენი წიგნები?

წმინდა დავითმა მიუგო:

- თქვენი წიგნები არად მარგია, მხოლოდ თქვენს სამხილებლად.

შემდეგ მან კონსტანტინეს მიმართა:

- შენ, ყრმაო, რას იტყვი, ემორჩილები თუ არა ჩვენს ბრძანებას?

წმინდა კონსტანტინეს კი აღმოხდა მისი დამამხობელი ხმა და თქვა:

- არ დავემორჩილები შენს ბრძანებას, არამედ როგორც მოწმობს და აღიარებს ჩემი უფროსი ძმა დავითი, მეც ისე ვმოწმობ და ვაღიარებ, რამეთუ ერთი რჯულითა და ერთი სარწმუნობით ვართ განსწავლულნი, მრწამს მამა, ძე და სულინმინდა და მისთვის მოვკვდები.

მაშინ განრისხდა ურჯულო მურვან ყრუ, დაუძახა დაუნდობელ და უკეთურ ჯალათებს, გადასცა მათ წმინდანები და უბრძანა, რომ ათი ღლის მანძილზე არც პური მიეცათ, არც წყალი, ყოველი ღლე განუწყვეტლივ ენამებინათ, რათა ამ ტანჯვა-წამებით ეღიარებინათ მუჰამედი. ხოლო წმინდანებმა ღვთისადმი ლოცვითა და მარხვით ქრისტე ღმერთის სიყვარულის გამო გაუძლეს გასაჭირს, შიმშილს, წყურვილს, გვემას, ტანჯვას, ცემას, დაცინვას.

ათი ღლის გასვლის შემდეგ უღმერთო მურვან ყრუმ სპარსეთიდან მოგვები და მისნები მოიხმო და წმინდა მოწამეებს მიუგზავნა, რათა ციკერებით ისინი თავის რჯულზე გადაებირებინათ. როცა მათ ტანჯვითა და გვემით დაუძლურებული წმინდანები იხილეს, თითქოს განრისხდნენ და ჯალათების გმობა დაიწყეს:

- რატომ იკადრეთ და ასე როგორ შეურაცხაყვით ეს დიდებული და ბრძოლაში მამაცი ადამიანები? ნუთუ არ იცით, რომ სპარსთა მოძღვარს ამირა მუმნსა და მურვანს ფრიად სწადიათ ამათი შვება და ფუფუნება?

შემდეგ წმინდანებს მიუბრუნდნენ და მზაკვრულად უთხრეს:

- მთელი სპარსეთისა და არაბეთის მოძღვარმა მურვანმა თქვენთან გამოგვგზავნა. ვიცით თქვენი გონიერება და ამ ხნის მანძილზე თქვენთვის უმჯობესს განვიზრახავდით. ჯეროვანი პასუხი მომაგეთ და ამაოდ ნუ გექნებათ დასჯილი და მოკლული კაცის იმედი (იგულისხმება უფალი იესო ქრისტე), უდროოდ ნუ

დაღუპავთ თქვენს სიჭაბუკეს მწარე და საშინელი სიკვდილით, არამედ აირჩიეთ თქვენთვის უმჯობესი, შეიძრალეთ თქვენი თავი, მოიქცით რჩეული მოციქულის - მუპამედის, რჯულზე, რათა ჩვენთან ერთად იხარებდეთ, მეც მებრალება თქვენი სიჭაბუკე, სიმხნე და უმჯობესს გირჩევთ. ამას გიბრძანებთ დიდი ამირა მუმნი სპარსეთისა და არაბეთისა. ჩვენ კი, მშვენიერნო და ახოვანნო ჭაბუკნო, გირჩევთ, რომ დაემორჩილოთ დიდი და მაღალი მთავრის ბრძანებას. აი, გაძლევთ დროშას და შესამოსელს ნიშნად თქვენი მთავრობისა. ისინი წმინდანებს სამეფო საჩუქრებს უჩვებდნენ და ეპირფერებოდნენ.

ხოლო წმინდანებმა მათ მიუგეს:

- რადგან უგუნურები ხართ და უგუნურებას ამბობთ და ყრუსა და მზაკვარის მოციქულები ხართ, ამიტომ აღარ განვაგრძობთ თქვენთან საუბარს, მხოლოდ ერთს გეტყვით, როგორც პირველად ვაღიარეთ ჩვენი ჭეშმარიტი სარწმუნოება, იმავე აზრზე ვართ მტკიცედ და ურყევად. ვერც ჭირი და ვერც ამ წუთისოფლის დიდება ვერ განვაგორებს იესო ქრისტეს სიყვარულსა და სარწმუნოებას, არამედ მისი სახელისათვის მზადა ვართ შიმშილისათვის, წყურვილისათვის, ცეცხლისა და მახვილისათვის, წყლისათვის და ყოველივე ამის შემდგომ სიკვდილისა და ცათა სასუფევლისათვის. თქვენ მიერ ბოძებული სიმდიდრე და დიდება ჩვენთვის საძულველი და საძაგელია, ჩვენი სასოება და დიდება ქრისტეა, ხოლო მისი სახელისათვის სიკვდილი კი საწადელია. წადით და ყოველივე ეს უამბეთ მაცდურსა და მზაკვარს, ვინც თქვენ გამოგვზავნათ.

ისინი შერცხვენილნი წავიდნენ და ყოველივე უთხრეს მურვან ყრუს, თან დაუმატეს:

- არა გვაქვს მათი იმედი, რადგან არც ტანჯვის, არც სიკვდილის არ ეშინიათ, არამედ მტკიცედ დგანან თავიანთ სარწმუნოებაზე.

ხოლო, როცა უსჯულო მურვან ყრუმ მათგან ყოველივე მოისმინა, წმინდანთა იმედი დაკარგა და განრისხებულმა მათთვის ამგვარი სიკვდილი დაადგინა: მიუჩინა მათ უკეთური და უმოწყალო ჯალათები. მათ ჯერ დაუნდობლად სცემეს ფეხებით დაკიდებულთ, შემდეგ შეუკრეს ხელები და ფეხები, კისერზე მძიმე ლოდები დაჰკიდეს და ასე გადაყარეს მდინარე რიონში.

ყოველივე ამის აღსრულების შემდეგ მურვან ყრუ სამეგრელოში, ჭყონდიდმი, გადავიდა, რადგან მათი ბანაკი ცხენისწყლიდან აფხაზეთამდე იყო გადაჭიმული; დაარბია ციხე-ქალაქები, ააოხრა და გააუკაცრიელა მთელი სამეგრელო და აფხაზეთი.

აბაშაში მათ ღვთის რისხვა დაატყდათ თავს: დაიწყო ჯერ ჭექა-ქუხილი, სეტყვა და შემდეგ ძლიერი წვიმა, მთელი ხმელეთი წყლით დაიფარა, მდინარე აბაშა კალაპოტიდან გადმოვიდა და მთელი აბაშა დატბორა, ასევე ადიდდა მდინარე ცხენისწყალი და ორმოცი ათასი ჯარისკაცი შთანთქა თავისი ცხენებითა და ეტლებით. ამის შემდეგ ეწოდა ამ მდინარეს „ცხენისწყალი“.

მურვან ყრუ ამ ამბავმა მეტისმეტად შეაშფოთა, ინანა ამ ქვეყანაში მოსვლა, ზღვისპირს გაჰყვა და ცხუმში, ახლანდელ სოხუმში, დაბანაკდა.

ამ დროს დიდი ვახტანგ გორგასლის შთამომავლები - არჩილი და დარჩილი, ანაკოფიის ციხეში იყვნენ სპარსელების შიშით შეხიზულნი. ისინი გამოვიდნენ წარმართებთან შესაბრძოლებლად, მაგრამ დამარცხდნენ, დაიღუპა უფროსი ძმა არჩილი, ხოლო დარჩილი ისევ ანაკოფიის ციხეში დაბრუნდა.

უღმერთო მურვან ყრუმ მთელი ზღვისპირეთის ციხე-ქალაქები დაარბია ვიდრე კონსტანტინეპოლამდე და ქალკედონში დაბანაკდა. იქ ზღვა მეტად ვიწრო იყო. ამის გამო უგუნურმა მურვანმა განიზრახა, ეს ადგილი ქვებით ამოევსო, რომ ფეხით შეძლებოდა კონსტანტინეპოლში გადასვლა. მაგრამ ურჯულოს: ღვთის რისხვა

დაატყვდა თავს: იმ ლამეს დაიძინა და ველარ გაიღვიძა, დილით იგი მკვდარი იპოვეს. ამის მნახველი ჯარისკაცები შეშინებული გაიკცნენ თავიანთ ქვეყნებში.

ახლა კვლავ წმინდანების ამბავს დავუბრუნდეთ. როგორც ვთქვით, მტარვალის ბრძანებით ისინი მდინარესთან მიიყვანეს, სადაც წმინდა კოზმა და დამიანეს სახელობის ტაძარია აშენებული. ბრძანებისამებრ, ისინი გააშიშვლეს, თავდაყირა დაკიდეს, უმოწყალოდ გვემეს ჯოხებით, შემდეგ ჩამოხსნეს, შეუკრეს ხელ-ფეხი და ქედზე მძიმე ლოდები დაჰკიდეს. წმინდანებმა ლოცვისათვის დრო ითხოვეს. რადგან არ შეეძლოთ არც ზეცად აღზილვა, არც მუხლის მოდრეკა, ამიტომ მხურვალე გულით შეჰდებოდეს ღმერთს:

- ჰომ უფალო ღმერთო იესო ქრისტე, ძეო და სიტყვაო ღმრთისა მამისაო! ვითარცა ისმინენ თხოვანი ჩვენნი და ლირს გვყვენ წამებასა სახელისა შენისათვის წმიდისა, ანცა შეისმინენ ვედრებანი და თხოვანი ჩვენ მონათა შენთანი. და ვითარცა დავიმარხენით ხორცი ჩვენნი უხრწნელ და შეუგინებელ სახელისათვის შენისა წმიდისა, ეგრეთვე შემდგომად წამებისა ჩვენისა დაჰკმარხენ გვამნი ჩვენნი განუხრწნელად და დაურღვევლად, და რომელთა ხადონ სახელითა ჩვენითა სახელსა შენსა წმიდასა, მსწრაფლ ენიენ წყალობად შენი და მიეც შენდობად ბრალთად დიდებად ყოვლად საგალობელისა სახელისა შენისა!

ამის შემდეგ გამოისახეს ცხოველმყოფელი ჯვარი და თქვეს:

- უფალო ღმერთო, იესო ქრისტე, ხელთა შენთა შევვედრებთ სულთა ჩვენთა, ამინ!

მაშინ ზეციდან ხმა გაისმა, ნიშნად მათი თხოვნის აღსრულებისა, რაც ყველამ გაიგონა.

ჯალათებმა წმინდანები მდინარეში გადაყარეს, თვითონ კი, ამ ხმის გაგონებით შეშინებული, გაიქცნენ.

იმ ლამით საშინელი და სასმენად საზარელი სასწაული აღ-

სრულდა: მდინარეში ზეციდან სამი ნათლის სვეტი გარდამოვიდა, უკუნ ღამეში მათი ბრწყინვალებით მთელი ტყე და ველი განათდა. მოწამებს ხელ-ფეხი გაეხსნათ, ქედიდან ლოდები მოშორდათ და უსულო მდინარემ, როგორც სულიერმა, ისე ამოატივტივა მათი წმინდა სხეულები, რომლებიც ცისკრის ვარსკვლავებივით ან-ათებდნენ.

ღვთის განგებით, წმინდა მოწამეთა ორი მონა, რომლებიც წმინდანებთან ერთად წარმართებს ჰყავდათ შეპყრობილი და მათი მთელი ტაჯვა-წამება იხილეს, არაბულად შემოსილნი იქვე, ტყეში, იყვნენ დამალულნი.

როგორც კი მათ ეს სასწაული იხილეს, მდინარესთან მივიღნენ და ნახეს, თუ როგორ ანათებდნენ წმინდანთა გვამები მდინარის ზედაპირს. მაშინ იცნეს ისინი, სიხარულითა და შიშით შესცეკეროდნენ წმინდა მოწამებს. უჩვეულო სინათლეზე მტრის შიშით ტყეში შეხიზნული ორი სხვა კაციც გამოვიდა სამალავიდან, მაგრამ როგორც კი არაბულად შემოსილნი დაინახეს, შეშინდნენ, რადგან ვერ იცნეს ისინი, ხოლო მათ უთხრეს:

- ნუ შეშინდებით, ჩვენ მტრები არ ვართ, თქვენი ძმები ვართ! მოდით და ნახეთ ჩვენი ბატონები, დავითი და კონსტანტინე, რომლებიც ქრისტესათვის ენამნენ. ჩვენ გიამბობთ მათ შესახებ ყოველივეს.

მაშინ იცნეს ისინი, მოიკითხეს ერთმანეთი, უამბეს დავითისა და კონსტანტინეს ამბავი და გადაწყვიტეს გვამების ჯეროვნად მოვლა-პატრიონბა, მაგრამ ამ დროს ნათლის სვეტიდან ხმა გაისმა:

- წაიყვანეთ წმინდა მოწამეთა გვამები ტყით აღმოსავლეთი-საკენ და სადაც სათნოდ მიიჩნიოთ, იქ დაკრძალეთ!

როცა ეს ხმა გაისმა, მაშინ წმინდა მოწამეთა გვამები შუა მდინარეში იყვნენ, ხოლო შემდეგ თავისთავად წამოვიდნენ მდინარის ნაპირისაკენ.

ამის მხილველნი შეკრთდნენ და ღმერთს ადიდებდნენ. შიშით და ძრნოლით მიეახლნენ წმინდა მონამეთა გვამებს და წააპრძანეს. განთიადისას, ღვთის განებით, კლდის თავზე იპოვეს ადგილი, რომელსაც წყალწითელა ეწოდება. ეს ოდესლაც ხალხმრავალი ციხე-ქალაქი, რომელიც მურვან ყრუმ ააოხრა და გადაწვა, ამჟამად უკაცრიელი იყო, ხოლო ეკლესია – დარღვეული წმინდა მონამეთა გვამები. ეკლესის ქვეშ მდებარე აკლდამაში დაკრძალეს.

ეს ამბავი დიდი ხელმწიფის, ბაგრატის, მეფობამდე დაფარული იყო. სულინმიდის მადლით, მან ამ ადგილას სიმყუდროვისა და უდაბურების გამო, მონასტერი დააარსა და წმინდა მონამეთა საპატივცემულოდ ტაძარი ააშენა. მათი წმინდა, უხრწელი ნაწილები ლუსკუმაში ჩაასვენა და ყველას მისცა მათთან მიახლებისა და ლოცვის საშუალება, როგორც წმინდანებმა ითხოვეს აღსასრულის წინ. წმინდა დავითისა და კონსტანტინეს მეოხებით, რწმენით მისული სულიერად და ხორციელად ყველა იუზრნება.

წმინდა დავითი და კონსტანტინე ეწამნენ ქვეყნის დასაბამიდან ექვსი ათას ორას ორმოცდაათ წელს, ქრისტეს ჯვარცმიდან - შვიდას ოცდაათს, საბერძნეთში ხატმებრძოლი მეფის ლეონისავრიელის, ხოლო საქართველოში ვახტანგ გორგასლის შთამომავლების მეფობის დროს, ხოლო ჩვენზედ უფლისა ჩვენისა იქსო ქრისტეს მეფობისას, რომლისა არს სუფევა და დიდება თანა მამით და ცხოველსმყოფელით სულით წმიდითურთ ან და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ!

ტრაპარი

მონამეთა შენთა, დავით და კონსტანტინე უფალო, ღვანლსა შინა თვისსა გვირგვინი მოიგეს უხრწელებისა შენ მიერ ღვთისა ჩვენისა, რამეთუ აქუნდათ მათ შენ მიერ ძალი, და მძლავრი დაამხვეს, და შემუსრეს კერპთა იგი უძლური ძალი, მათითა მეოხებითა ქრისტე ღმერთო აცხოვნე სულნი ჩუენი.

მონამეთა

ქრისტეშობიდან 735 წელს საქართველოს მრავალრიცხოვანი ჯარით ერთ-ერთი უსასტიკესი მტერი, არაპთა სარდალი, ომაიანთა დინასტიის ნარმომადგენელი, მურვან იბნ მუჰამედი შემოესია, რომელსაც სისასტიკის გამო ხალხმა ყრუ შეარქვა. მტერმა ისე გადაკვეთა აღმოსავლეთ საქართველო, რომ სერიოზული წინააღმდეგობა არ შეხვედრია. თავზეხელადებულმა მურვან ყრუმ გაპედა ის, რასაც ერიდებოდა ყველა დამპყრობელი, ვინც კი ოდესმე საქართველოს შემოსევია: მან ლიხის ქედი გადალახა სამცხის გზით და დასავლეთ საქართველოში გადავიდა. სწორედ აქ წააწყდა ის მედგარ წინააღმდეგობას.

ისტორიული წყაროების მიხედვით, არგვეთის საერისთავო ქართლის პირველ მეფე, ფარნავაზს, დაუარსებია ძვ. წელთაღრიცხვის მე-3 საუკუნის. მე-8 საუკუნის 30-იან წლებში არგვეთის მთავრები იყვნენ დავით და კონსტანტინე მხეიძეები. „იყვნეს წმიდანი ესე ქალწულ ხორცითა და მეცნიერ ძუელისა და ახლისა აღთქმისა, ჭეშმარიტნი მორწმუნენი და გამოცდილი და ახოვანნი წყობათა შინა და ბრძოლათა, რამეთუ იყო დავით უხუცესი დღითა პაეროვან და სპეტაკ ხორცითა, მონაბლე თმითა, მშუენიერ გუამითა და ხშირ წუერითა, ხოლო კონსტანტინე მშუენიერ გუამითა და მონაბლე თმითა და ორნივე სავსე სულითა წმიდითა“ (საქართველოს სამოთხე:324).

ასე ბრწყინვალედ ახასიათებს არგვეთის მთავრებს, დავითსა და კონსტანტინეს, უცნობი ავტორი. უფროსი ძმა დავითი 38 წლის ყოფილა ამ დროს, ხოლო უმცროსი კონსტანტინე, ჯერ კიდევ ყმაწვილი - 17 წლისა. ასევე შესანიშნავად ახასიათებს არგვეთის

მთავრებს ქართლის „ცხოვრებაც“: „მაშინ იყვნეს დიდნი და დიდებული ტომებითა მთავარნი, ქართველნი, სანახებისგან ქვეყანისა არგუეთისა, დავით და კონსტანტინე. მაშინ იყვნეს შეკრებილ და რჩეულ, და ფრთხილ“ (ქართლის ცხოვრება I:234).

მტერთან ერთ-ერთი პირველი შეტაკების დროს ქართველებმა ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვეს, „ხოლო დავით განაძლიერა გუნდი თვისი და უშიშ ყვნა იგინი, აღიზახა ვითარცა ლომმან და აოტა და განაბნივნა იგინი, ურიცხვ მოსრეს, და აღუდგინა ძლევა ქრისტიანეთა“. უთანასწორო ბრძოლა, როგორც ჩანს, რამდენიმე ხანს გაგრძელდა.

გიორგი წერეთელი ხალხის ზეპირ გადმოცემას ასე გვაუწყებს: „იმ წვალების დამეს ოკრიბის ხეობაში ერთს გლეხს სიზ-მარში ხმა მოესმაო: ალსდექ და მოიყვანე შენი გაუხედნელი კურო მოზვრები, რომელიც დღემდე ვერ დაგიმორჩილებია, შეაბი ისინი ურემში, ჩამოიყვანე მდინარეზე, აიღე წმინდანთა გვამნი, დაასვენე ურემზე და გაუშვი კურო მოზვრები, საცა ისინი გაჩერდენ, იქ იქნება წმინდანთა ადგილსამყოფელიო. გლეხმა მაშინვე გაითვალი, წავიდა ტყეში, მისი კურო მოზვრები იდგნენ ერთ ადგილას და არ იძვროდნენ. გლეხმა შეაბა ურემში და ჩაიყვანა რიონზე, იქ, სადაც იდგა ნათლის სვეტი, იქ იხილა მან წმინდანთა გვამნი, დაუდვა ურემზე და კურო მოზვრებმა თითონ გასწიეს ტყისკენ. როდესაც მთა აივაკეს, ჩაუდგნენ დალმართზე. ისინი მიდიოდნენ ხევის პირად კლდის პირზე. ამ დროს ურემ ქვეშ წვეთ-წვეთად გა-დიოდა სისხლი, ეცემოდა კლდეზე და მაგრდებოდა. დღემდის წი-თელი ლაქები ატყვირა მონამეთის კლდის ბილიკს და ხალხს სჯერა, რომ ეს წითელი ლაქები დავით და კონსტანტინეს სისხლის წვეთ-ბიაო (კვალი. 1893 ნ. №46).

უნდა აღინიშნოს, რომ წარსულში მონამეთის მიდამოებში კლდეზე სისხლის ლაქები მრავალმა ადამიანმა ნახა და ეს ლაქები დღესაც აშკარად იხილვება.

„მტანჯველებმა მიიყვანეს წმიდანი მონამენი ტბასა ზედა, საცა იდგა საყდარი კოზმან და დამიანესი და ჩაგდეს შიგ ლოდებ-შებმული კისერზე. ეს ტბა იყო შექმნილი ქუთაისის კლდის გამო, რომელზედაც რიონი თავს გადადიოდა, რადგან მაშინ ჯერ კიდევ არ იყო კლდე ისე გარღვეული, როგორც დღეს არის ხორხის თავში“ (კვალი 1983 ნ. №46). ეს ადგილი არის ქუთაისში, წითელ ხიდთან ახლოს. გიორგი წერეთელმა, როგორც ჩანს, ზუსტად იცოდა ის ადგილი. დღეს გადმოცემა სწორედ ამ ადგილს მიიჩნევს მონამეთა ნამების ადგილად.

გასნაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ის საკითხი, მდინარე რიონში ზუსტად თუ რა ადგილზე გადაყარეს წმიდა დიდმოწამეთა სხეულები. 1895 წლის №17-ში გაზით „მწყემსი“ გვაუწყებს: „ორ ოქტომბერს 740 წელს ისინი ჩააგდეს მდინარე რიონში იმ ადგილის ცოტა ქვემოთ, სადაც უნინ ყოფილა ქუთაისში მთაზე აშენებული წმიდა კოზმა და დამიანეს სახელობის ეკლესია.“ კოზმა და დამიანეს სახელობის ეკლესის ადგილმდებარეობის დადგენისას, როგორც ალვინშეთ, ზუსტად გვეცოდინება ის ადგილი, საიდანაც მოწამეების გვამები გადაყარეს. თუკი წმინდანთა სხეულები ქუთაისის ციხიდან გადმოყარეს, მაშინ გამოდის, რომ ეს ადგილი დღევანდელი ჯაჭვის ხიდის ზემოთ იყო. გრაფინია უვაროვას მიხედვით, კოზმა და დამიანეს სახელობის ეკლესია მწვანეყვავილას მიდამოებში ყოფილა. ამის მიხედვით წამების ადგილი უფრო ზემოთ ინაცვლებს, ამ ადგილზე მდინარე რიონი იშლება ტბასავით, როგორც დიდმოწამეთა ცხოვრება გვეუბნება.

არქეოლოგი რ. ისაკაძე მიიჩნევს, რომ ეს ტაძარი წითელი ხიდის ზემოთ, ვაჟა-ფშაველას ქუჩის ახლოს იყო და მისი ნაშთების ნახვა დღესაც შეიძლება. გადმოცემით ცნობილია, რომ წითელი ხიდის ქვემოთ მარცხენა მხარეს, მდინარის პირზე მორწმუნები მე-20 საუკუნის დასაწყისამდე ჩადიოდნენ და სანთლებს ანთებდნენ,

რადგან თვლილენები, რომ ამ ადგილიდან ამოაბრძანეს დავითისა და კონსტანტინეს ნაწილები. ამ ამბავს ადასტურებს პეტრე ჭაბუკიანი 1954 წელს, როცა იგი ამ ადგილის გასუფთავებას და დაცვას ითხოვს. ჩვენ დავათვალიერეთ აღნიშნული ადგილი. ყურადღებას იპყრობს მდინარის პირზე ერთი დიდი ქვა, რომელსაც ხელოვნური ჩაღრმავებები აქვს, ძველად იქ დიდი ჭადარი მდგარა, რომელიც შემდეგ მოუქრიათ, იმ ჭადრის გადანაჭრელი დღესაც გარევევით ჩანს.

ამ ბრძოლების დროს განადგურდა მდინარე წყალწითელას ხეობაში მდებარე „ადგილი იგი ციხე ქალაქ და ერ მრავალ“. მემატიანეს ეს ცნობა ნამდვილ ამბავს გადმოგვცემს, რადგან მონამეთისა და გელათის მიდამოებში დღესაც არსებობს უძველესი ეკლესია-მონასტრების ნაშთები და თავდაცვითი ნაგებობები, რომლებიც მურვან ყრუს შემოსევის შედეგად განადგურდა. მონამეთის მონასტრიდან ზემოთ მდინარე წყალწითელას ხეობას მიუყვება კლდეში ნაკვეთ მღვიმეთა რიგი, შემდეგ კი იგი გრძელდება დასავლეთით და მიჰყვება მთის კიდეს: დავითის კონცხი, ელია, წმიდა ნინოს ეკლესია, ბერის ციხე, დოხორა, ნაციხვარი (ლ. ტყეშელაშვილი, 2005:5).

დავითის კონცხიდან მონამეთის მიმართულებით მდინარე წყალწითელას სანაპიროზე არის კლდეში ნაკვეთი მღვიმები. ეს რიგი ბოლოვდება გოდოგნის მხარეს თავდაცვითი კოშკით.

ასეთივე კოშკის ნაშთები შემორჩენილია მთაზე, რომელიც მონამეთის მონასტრის დასავლეთიდან ესაზღვრება. ფაქტია, რომ ამ კოშკებს თავდაცვითი ფუნქცია ეკისრებოდა და ყველა კოშკი თანმიმდევრობით ერთმანეთს უყურებდა. ძველი შენობის ნაშთებია ასევე მონასტრის ჩასასვლელთან სამხრეთით, რკინიგზის ქვედა მხარეს. მურვან ყრუს შემოსევის შედეგად დაზიანდა ღვთისმშობლის ხარების სახელობის ეკლესია, გელათში მთავარანგელოზთა

სახელობის ეკლესია და იმ უძველესი ეკლესიების ნაშთები, რომელებიც გელათის მონასტრის ზემოთ დღესაა. მომავალში, თუ ამ ადგილებში არქეოლოგიური კვლევა-ძიება ჩატარდება, მრავალ საკითხს ნათელი მოეფინება. დიდმონამეთა წამების შემდეგ მათი წმიდა ნაწილები ხარების ეკლესიის ქვემო აკლდამაში დააბრძანეს. ეს აკლდამა დღესაც არსებობს მონამეთის მონასტრის ქვემოთ.

300 წლის შემდეგ დიდმონამეთა ნაწილები საქართველოს მეფემ, ბაგრატ IV-მ, გადააბრძანა მის მიერ ახლად აგებულ ეკლესიაში. მე-11 საუკუნიდან მონამეთა მამათა მონასტერი გახდა: „ხოლო იყო უჩინო და დაფარულ, ვიდრე დღეთამდე დიდის ხელმნიფის ბაგრატამდის და აღიძრა სულისა მიერ წმიდისა და აღაშენა ადგილი იგი მონასტრად უდაბნოებისა და მცუდროებისათვის მის ადგილისა და აღაშენა სანამებელი წმიდათა მონამეთანი და დაასუენა მის მიერ აღშენებულსა მას ტაძარსა შინა კუბოთა შუენიერითა.“

მონამეთის მონასტრის ისტორია მე-12-მე-18 საუკუნეებში ბურუსითაა მოცული. არსებობს ერთი საინტერესო ცნობა, რომელიც დაცულია თედო უორდანის უბის წიგნაში: „შენ წნო მონამენო დთ და კეოდეს თათარნი, მოვიდეს და შენი ტაძარი ააოხრეს სხვა ჩვენი საყოფი გაუშვით შენის ტაძრის გასამაგრებლად და ჩ-ის სულის საოხად. მივყავით შენსა გალავანსა ხელი საშენებლად გი და დავითი. ჩვენთა შვილთა და მომავალთა მივცით ჩვენ განაყოფთა - თავსებად ღმერთო, ამა უდაბნოსა შიგა“ (თ. უორდანის ფ. №466 გვ. 219).

სავარაუდოდ აღნიშნულ ინფორმაციაში მე-16 საუკუნეში ოსმალების შემოსევაზე საუბარი, რომლის დროსაც დაზიანებულა როგორც მონამეთის, ასევე გელათის მონასტერი. ეს უნდა იყოს 1510 წლის ოსმალების თავდასხმა ქუთაისისა და გელათის მონასტერზე, როდესაც სამცხის ათაბაგი მზეჭაბუკი ოსმალებს შემოუღვა იმერეთში და ეკლესია-მონასტრები დააქცევინა. *მონასტრის გადასაცემი*

უბის წიგნაკიდან არ ჩანს, თუ ვინ იყვნენ გიორგი და დავითი, რომლებსაც ყოველივე გაულიათ თავისი სულის საოხად და მონასტრის გალავანი გაუმაგრებიათ.

სამწუხაროდ, წყაროთა არარსებობის გამო, მე-19 საუკუნის დასაწყისამდე მონამეთის მონასტრში მიმდინარე მოვლენებზე საუბარი შეუძლებელია. 1800-1802 წლებში იქ იმყოფებოდა ბერი იოანე ხელაშვილი, რომელიც საკმაოდ დაწვრილებით აღწერს მონასტრის მდგომარეობას: ეკლესია იმ დროისათვის ყოფილა მომცრო კამაროვანი და უგუმბათო. მონასტრის წინამძღვარი, არქიმანდრიტი გერასიმე ერთ ბერთან ერთად დახვედრია სტუმარს, გადაუხდია პარაკლისი: „გვასხურა წმიდითა აიაზმითა, გვამთხვია ცხოველსმყოფელსა ჯუარსა და მიგვათაყუანა წმიდათა ხატთა“ (გ. ავალიშვილი, 1967:21). აქ საუბარია მონამეთის საწინამძღვრო ჯვარზე, რომელშიც უფლის ცხოველსმყოფელი ჯვრის ნაწილი იყო მოთავსებული. სწორედ ამ ჯვარს ეთაყვანა ბერი იოანე. ამის შემდეგ მას არქიმანდრიტ გერასიმესათვის უთხოვია ლუსკუმის გახსნა, რათა თაყვანი ეცა წმიდა ნაწილებისათვის, რაზედაც უარი მიუღია. თუმცა იოანე ხელაშვილს განუცხადებია, რომ აცნობებდა მეუფე ექვთიმეს (მარვაშიძეს) და წმიდა ნაწილების ხილვის გარეშე ტაძარს არ დატოვებდა. არქიმანდრიტმა გერასიმემ „მცირედ შეშინებულმან, აღხადა ტაგრუცსა და ღირს-გვყუნა ხილვად და მთხუევად წმიდათა ამათ ნაწილთა, რომელნიცა ასუენიან ლიტონისა ხისა თლილსა ზანდუქსა შინა ერთად და არიაცა დახსნილ რომელთამე სახსრებთა შინა, ფრიად კეთილსუნნელებთა მაწარმოენი“ (იქვე:21). როგორც ვხედავთ, წმიდა დიდმონამეთა ნაწილები საკმაოდ უბრალო და მოკრძალებულ ლუსკუმაში ყოფილა ჩასვენებული, ამასთანავე, ისინი იმ დროს კეთილსურნელებასაც გამოსცემდნენ. მონასტერი აშენებული იყო მაღალ კლდეზე, სადაც სამი მხრით მდინარე წყალწითელა უვლიდა. ამავე კლდეზე

იდგა დაბალი ციხე ორი გოდოლით. ტაძარს შემოსასვლელი ჩრდილოეთის მხრიდან ჰქონია. ტაძართან მისასვლელი გზა ყოფილა ძნელადსავლელი, იგივე გზა მიდიოდა გელათისა და ქუთაისისაკენ. გალავანთან ახლოს მეორე ნაპირიდან ყოფილა ვიწრო ხიდი, რომლითაც მოხვდებოდი შიგ გალავანში, სადაც სამი თუ ოთხი ფიცრის სახლი მდგარა. ხიდამდე მისასვლელ გზაზე, კლდეში გამოკვეთილ ადგილზე, ყოფილა დადებული ხელით საფეხვავი წისქვილის ქვის ზომა ქვა, რომელიც ადგილობრივების გადმოცემით, მურვან ყრუს ბრძანებით დიდმონამებს ქედზე დაჰკიდეს და ისე გადაყარეს მდინარე რიონში. ძალზე საინტერესოა, რომ ამდენი ხნის მანძილზე აღნიშნული ქვა შემორჩენილა. ადგილობრივი მოსახლეობა იქ სანთელს ანთებდა და ქვას მუხლმოყრით ემთხვეოდა, როგორც სიწმინდეს. ამ ღირსშესანიშნავი ქვიდან ბერ იოანეს ნახევარ საათში გაუვლია ნახევარ ვერსამდე გზა: „ვიდრე ნახევარ უამისა სავალი გზაზი, დიდად იწროი, ქვიან-კლდიანი და თვის შორის დადრეცილი, რეცა რაითამე წითლითა ფერითა საგანგებოდ ადგილ-ადგილად ლებილი, რომლისთვისცა იტყვიან აქაურნივე, მით რამეთუ იყოს ესე სისხლთაგან წმიდათა მათ მონამეთათა უამსა ურემსა ზედა დებით აქ მოტანისასა შეღებილი“ (იქვე:გვ. 22). როგორც ჩანს, ადგილობრივმა მოსახლეობამ საკმაოდ კარგად იცოდა და სათანადო პატივსაც მიაგებდა ყოველივე იმას, რაც წმიდა დიდმონამე დავით და კონსტანტინესთან იყო დაკავშირებული.

ბერი იოანე ხელაშვილის ეს ცნობები ფასდაუდებელია მონამეთის მონასტრის ისტორიისათვის.

მონამეთის მონასტრის შესახებ ძალზე მწირ ცნობებს გვანვდის 1826 წელს მოსკოვში გამოცემული „ქართული იერარქიის ისტორია“, რომელშიც მოცემულია 1810-1825 წლებში ქართული ეკლესია-მონასტრების აღწერილობაც. მისი მიხედვით მონამეთის ხარების მონასტერი მდებარეობს მაღალკლდოვან გორაკზე, გო-

რაკის ირგვლივ ქვის დაბალი გალავანია, რომლის მოპირდაპირე მხარეს თითო კოშკი დგას. შესასვლელი ჩრდილოეთის მხრიდანაა, სადაც დგას ღვთისმშობლის ხარების სახელობის, მოყვითალო თლილი ქვისაგან აგებული, პატარა უგუმბათო ეკლესია. ეკლესია შიგნიდან მოხატული და გადახურულია თუნუქით. იგი საეკლესიო სამკაულოთ ღარიბია. ეკლესიაში, უბრალო ხის ლუსკუმაში განისვენებენ წმიდა მოწამეების დავითისა და კონსტანტინეს წმიდა ნანილები. ლუსკუმას მოოქროვილი ფარჩა აქვს გადაფარებული. მონასტრის ეზოში სამი თითოოთახიანი ხის სახლია. მეოთხე, ხის ერთოთახიანი სახლი, გალავნის გარეთაა. ამას გარდა, ეზოში დგას ამ მონასტრის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ გერასიმეს, ხარჯით აგებული სახლი. მონასტერში ორი რიგითი ბერი, ერთი მღვდელ-მონაზონი და ერთი ბერ-დიაკონი ყოფილა (ქართული ეკლესია და მისი სიძველები: გვ. 33-34).

როგორც ვხედავთ, ეს ცნობები, მცირედი განსხვავებით, ემთხვევა ბერ იოანე ხელაშვილის ცნობებს.

მოცამეთა ექსარხოსობის პერიოდი

მე-19 საუკუნის დასაწყისში ასეთ სავალალო მდგომარეობაში იყო მონამეთის მონასტერი, ამასთანავე, 1825 წელს ის გელათს დაექვემდებარა და მეორე კლასის მონასტერი გახდა, რამაც, სამნუხაროდ, უფრო მძიმე მდგომარეობაში ჩააგდო იგი.

1825 წლის 10 თებერვალს გარდაიცვალა მონამეთის მონასტრის წინამძღვრი, არქიმანდრიტი გერასიმე. მას, სავარაუდოდ,

მონასტრის ეზოში დაკრძალავდნენ. საფლავის ქვა დღეს ან დაკარგულია, ან ნარჩერა უკვე აღარ იკითხება.

იმავე წლის 17 აპრილის მიწერილობით საქართველოს ეგზარხოსი იონა იმერეთის არქიეპისკოპოს სოფრონ წულუკიძეს ატყობინებს, რომ არქიმანდრიტ გერასიმეს ადგილზე დაემტკიცებინათ ქუთაისის სობოროს მღვდელ-მონაზონი ექვთიმე. მასვე საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორისათვის დაუვალებია ამ საქმის ჯეროვანი განხილვა. ასევე ეგზარხოსს უბრძანებია, რომ მონამეთის მონასტრის წინამძღვრი საკუთარ მონასტერში უნდა იმყოფებოდეს: „მოწამეთის მონასტერი დამოკიდებულ არს გელათის მონასტერსა ზედა - არა ჰქონან მამული, არცა ყმანი შესაფერის გამოზრდისათვის წინამძღვრისა და ძმანიცა მისნი მდგომარეობენ ერთისაგან მღვდელ-მონაზონისა და ერთის დიაკონის თეთრთაგან სამღვდელოთა, ესრეთ რათა მოწამეთის მონასტერი იმყოფებოდეს განმგებასა ქვეშე წინამძღვარსა გელათის მონასტრისა“ (ქ.ც.ა. ფ.21 საქმე №252).

ეგზარხოსის წერილიდან ირკვევა, რომ მისი სურვილით გადაწყდა მოწამეთის მონასტრის გელათის მონასტერზე დაქვემდებარება, რადგან მოწამეთის მონასტერს არ ჰყავდა ყმა-გლეხები და მამულები წინამძღვრისა და საძმოს გამოსაკვებად. ამიტომ რამდენიმე წლის წინ მონასტერში 4 ბერი, მათ შორის ერთი მღვდელ-მონაზონი, ერთი ბერ-დიაკონი და ორი ბერი, უკვე უშუალოდ ეგზარხოსის ბრძანებით შემცირდა და დაწესდა, რომ მონასტერში ერთ მღვდელ-მონაზონსა და ერთ თეთრ სამღვდელო დიაკონს ემსახურა.

ქუთაისის ცენტრალურ არქივში შემორჩა იმ წივთების სია, რომელიც განსვენებულ არქიმენდრიტ გერასიმე ლორთქიფანიძეს დარჩა. აი, მათი არასრული ჩამონათვალი: სამოცდაერთი მანეთი, აქედან დასამარხად დახარჯულა 14 მანეთი და დარჩენილა 45

მანეთი. თავად ბეჟან წერეთელს ემართა ოცდახუთი მანეთი ვერცხლის ფული.

1. ერთი აზარფეშა ვერცხლისა;
2. ჭიქა ვერცხლისა;
3. ერთი ვერცხლის კოვზი;
4. ქარვის კრიალოსანი ოცდაერთის მარცვლიანი;
5. მეორე კრიალოსანი გიშრის ორმოცდახუთ მარცვლიანი;
6. კოვზი თავმოქედილი ვერცხლით;
7. ბეჭედი ერთი მთავარეპისკოპოსისაგან მიცემული;
8. ჟრთი წყვილი დანა-ჩანგლითურთ;
9. ერთი ქუდი;
10. ორი კურთხევანი, ერთი შეუწირავს ეკლესიისათვის;
11. დავითი, უამნი და ლოცვები;
12. ერთი გულსაკიდი ხატი ვერცხლის წმიდა ნაწილებით გავსებული და შემკული;
13. საარქიმანდრიტო ჯვარი, მინით და ბრილიანტით განყობილი უჯაჭვო;
14. ერთი ოდიკი, რომელიც ეკლესიას შეწირა;
15. ერთი კუნკული რუსული ბარტყულითურთ;
16. რუსული ქოშები ორი წყვილი.

ნივთების აღნერა ჩაუბარებია გელათის მონასტრის არქიმანდრიტ ნიკოლოზ ჩხეიძეს, რომელსაც დაუსწრია არქიმანდრიტი სვიმეონი, მღვდელ-მონაზონი იოანე ფურცხვანიძე, ქუთაისის სობოროს მღვდელი, ბლალოჩინი იასე ბაქრაძე.

ზემოჩამოთვლილი აღნერილობიდან კარგად ჩანს, რომ განსვენებულ არქიმანდრიტს მხოლოდ ის ნივთები ჰქონდა, რაც ბერს შეეფერებოდა. არქიმანდრიტ გერასიმეს შემდეგ ნინამდლვარი იყო მღვდელ-მონაზონი ექვთიმე. თუ რა გვარის იყო ის და რამდენი წელი დაჰყო ნინამდლვარად, ამის შესახებ არავითარი ცნობა არა გვაქვს.

1826 წლის 17 მარტს გელათის მონასტრის ნინამდლვარი, არქიმანდრიტი ნიკოლოზი, არქიეპისკოპოს სოფრონის სთხოვს დახმარებას შემდეგ საკითხზე: განსვენებული არქიმანდრიტი სიცოცხლეში თავისი ხელფასიდან, ას ორმოცდაათი მანეთიდან, 25 მანეთს აძლევდა წლიურად ორ ბერს, დავითსა და იოანეს. მისი გარდაცვალების შემდეგ კი მათ შეუწყდათ ამ თანხის მიღება. არქიმანდრიტი ნიკოლოზი მღვდელმთავრისაგან ითხოვდა დახმარებას, რომ თითოეული ბერისათვის წლიურად 25 მანეთი მიეცათ. ორი თვის შემდეგ საქართველოს ეგზარხოსმა იონამ დააკმაყოფილა ბერების თხოვნა და მათ წლიურად 25 მანეთი დაუნიშნა (ქ.ც.ა. ფ.21 საქმე №299).

საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალის გაუქმების შემდეგ ქართველი ბერ-მონაზვნები უკიდურეს გაჭირვებაში იყვნენ. ისინი იძულებული იყვნენ უმაღლესი იერარქები შეეწუხებინათ და თვით ეგზარხოსი წყვეტდა, მათვის გამოეყოთ თუ არა მათი არსებობისათვის აუცილებელი მინიმალური თანხები.

მღვდელ-მონაზონი ექვთიმეს შემდეგ მონასტრის ნინამდლვარი იყო ილუმენი პორფირი, რომლის დროსაც, მე-19 საუკუნის 40-იან წლებში, მონასტერში ალექსანდრე მურავიოვი იმყოფებოდა. მან უაღრესად საინტერესო ცნობები შემოგვინახა.

რუსი მეცნიერი გელათიდან ეწვია მონამეთის მონასტერს. მისი გადმოცემით: მონასტერი მდებარეობს ველური, განმარტივებული მდინარე წყალწითელას ხეობაში, სადაც ძველად ქალაქი არსებობდა, რომელიც არაბთა შემოსევის შედეგად განადგურებულა. მურავიოვი ჯერ მონასტრის ქვედა კართან მისულა, შემდეგ კი აღმართით გადასულა კლდეზე, სადაც გამართული იყო კოშკით დაცული ხიდი, ერთადერთი მაკავშირებელი გარესამყაროსთან. ამის შემდეგ შესულა ძველ ეკლესიაში. მნიშვნელოვანია ეკლესიის აღნერილობა: „ეკლესია არის პატარა და ვიწრო, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის

ხარების სახელობის. ტაძარს ჰქონია ორი ეკვდერი, მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატისა და ღვთისმშობლის მიძინების სახელობისა. ეკლესია დაარსებულა მე-11 საუკუნეში დიდი მეფე ბაგრატის დროს. ეკლესის სიძველე აისახება მის არქიტექტურასა და ხატებზე. ცოტა ხნის წინ ეკლესია გააფართოვეს, როცა ეკვდერებისაგან გამყოფი ყრუ კედლების მაგივრად თაღები გააკეთეს. ხოლო მთავარი ტრაპეზი, ადგილის სივიწროვის გამო, კედელს მიადგეს, როგორც ეს გვევდება უძველეს ქართულ სალოცავებში. საკურთხევლის თაღზე გამოსახულია მაცხოვარი სახარების სიმბოლოებითა და მთავარანგელოზებით. ტაძრის კამარებზე გამოსახულია დიდი ჯვარი და ყველა მიმართულებით – მჯდომარე ექვსი მოციქული. მცირე წრეებზე გამოსახულნი არიან წინასწარმეტყველები. სხვა ფრესკები, სამწესაროდ, წაშლილია. ძველი ხატებისაგან გამოირჩევა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატი, დაახლოებით ისეთი, როგორიცაა წილკნის ღვთისმშობელი. ღვთისმშობლის ხარების სახელობის ხატის გვერდებზე გამოსახული იყვნენ დიდმოწამენი დავითი და კონსტანტინე. ასევე უძველესია ვერცხლით მოჭედილი ქრისტეშობის ხატი".

საკურთხეველში მისთვის უჩვენებიათ ძველი სანინამძღვრე ჯვარი, ვერცხლით მოჭედილი, რომელზეც გამოსახული იყვნენ მაცხოვარი, ღვთისმშობელი, მონამები, მასზე წარწერა კი სიძველის გამო ვერ გაარჩიეს. თვით სანანილე დაბრძანებული იყო მარჯვენა მხარეს, მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატის სახელობის ეკვდერში. რუსი მეცნიერისათვის ძალზე სასიხარულო იყო ცნობა იმის შესახებ, რომ მისმა თანამემამულე ვინმე სულთანოვიჩმა, რომელიც ქუთაისის საავადმყოფოს მეთვალყურე იყო, შესანირი გაიღო სანანილის დასამზადებლად. სანაცვლოდ კი მან მონასტრის ეზოში დაკრძალვა ითხოვა.

მონამეთის მონასტრები ყოფნისას მურავიოვი შეესწრო შემდეგ ფაქტს: ამ დროს მონასტრები მისულა აფხაზეთის მთავარი

მიხეილ შარვაშიძე, რომელსაც იღუმენი პორფირისათვის წმიდა ნანილებთან ლოცვის აღსრულება უთხოვია. თავის მრავალრიცხოვან შეიარაღებულ ხალხთან ერთად აფხაზეთის მთავარი მუხლებზე დაჩოქილა. როცა იღუმენ პორფირის წმიდა სანანილე აუხდია, მთელი ტაძარი კეთილსურნელებით ავსებულა. მიხეილ შარვაშიძეს თავის დედასთან ერთად, რომელიც გვარად დადიანი ყოფილა, დიდალი ფულადი შესანირი გაულია მონასტრისათვის, რითაც თითქმის მთლიანად განუახლებიათ მონამეთა. ლოცვის დამთავრების შემდეგ მიხეილის ხალხს იარაღი დაულაგებია და ყველა წმიდა ნანილებს მთხვევია (Myravvev A.H. 1848:150-158).

მართლაც მინშვენელოვანია, რომ ჩვენი წინაპერები უკიდურეს გაჭირვებაში ჩავარდნილნი, მონასტრის დახმარებასა და წმიდა დავით და კონსტანტინეს ნანილებისადმი უდიდეს პატივისცემას ახერხებდნენ.

რუსი მეცნიერის მიერ გადმოცემული მონამეთის მონასტრის შესახებ აღწერილობა, შეიძლება ითქვას, რომ არის ყველაზე მეტად სრულყოფილი. იგი მრავალ დეტალურ საკითხს აკონკრეტებს და ფაქტებს სიზუსტით გადმოგვცემს.

1845 წლიდან, იმერეთის მიტროპოლიტ დავით წერეთლის დროიდან, მონამეთაში აღმშენებლობითი სამუშაოები, იწყება, რომელსაც უშეუალოდ მონამეთის მონასტრის არქიმანდრიტი პორფირი (წერეთელი) ხელმძღვანელობდა. სწორედ 1845 წელს საავადმყოფოს მეთვალყურე სულთანოვიჩმა შესწირა ლომებიანი სანანილე წმიდა ნანილებისათვის. რუსი მეცნიერი სავარაუდოდ, 1845 წლის ახლო ხანებში იმყოფებოდა მონამეთაში, როდესაც მამა პორფირი ჯერ კიდევ იღუმენი იყო და მთავარ მიხეილის მიერ გაღებული შესანირავით მან მონასტრის გამშვენიერება დაიწყო. 1845 წელს აგებულა ახალი სამრეკლოც, რასაც მოწმობს მასზე გაკეთებული წარწერა:

„1846 წელსა მებრძანა მაღალყოვლადუსამღვდელოესის იმ-

ერეთის მიტროპოლიტის დავითისაგან, კონდაქით მიმოსვლა სამწყსოსა მისსა გავრცელებისათვის ამა მონასტრისა. ხოლო მე მორჩილ ვექმენ და ამა მონასტერსა დავახარჯეთ და განვავრცელეთ და ესეცა სამრეკლო კარისბჭე აღვადგინეთ ძალითა მაღლისათა წამკითხველთაგან შენდობას ვითხოვ ამა წმიდისა მონასტრის წინამდღვარი პორფირი წერეთელი შემწირველი ამა წმიდისა მონასტრის მოიხსენოს და მოქენეობს თქვენ მიერ შენდობას.“

დაახლოებით 1850 წელს გარდაიცვალა ლვანლმოსილი არქიმანდრიტი პორფირი (წერეთელი), რომელიც ასევე საპატიო ადგილზე, მონასტრის ეზოში, დაკრძალეს, თუმცა დღეისათვის მისი საფლავის ქვა არ ჩანს.

1854 წლის 15 აპრილს მონამეთის მონასტრის ახალი წინამდღვარი, მღვდელ-მონაზონი იოანე, იმერეთის ეპისკოპოს ექვთიმეს თხოვნას უგზავნის, რომ ბერად აღკვეცოს საპერო მორჩილი ლაზარე, რომელსაც 25 წელი ლირსეულად უმსახურია მონასტერში. „ვინაიდგან ჩემი სულიერი შვილი არის, ამიტომ ვითხოვთ უმორჩილესად მოგვხედოთ და იშუამდგომლოთ, რათა მიეცეს საზრდელი ამა სოფელში ამავე მონასტერსა შინა და შევმოსოთ სახე მონაზონობისა, მონამეთის მონასტრის გამგე მღვდელ-მონაზონი იოანე - მისი თხოვნით ხელს ვაწერთ მღვდელ-მონაზონი მიტროფანე, იოანე ფრიად მოხუცებული ყოფილა“ (ქ.ც.ა. ფ.21 საქმე №5928).

1850 წლის ივლისის თვეში მონამეთის მონასტერში იმყოფებოდა ვასილი პერევალენკო, რომელმაც აღწერა მონასტერი. მისი ცნობები ძირითადად მურავიოვის ცნობებს ემთხვევა. დიდმოწამეთა წანილები მარჯვენა, მაცხოვრის სახელობის, ეკვდერში იყო დაბრძანებული. წმიდა წანილები ერთ სანაწილეში ყოფილა ჩაბრძანებული და ისინი კარგად ჩანდა მასზე გადაფარებულ გამჭვირვალე ფარჩაში. ვ. პერევალენკო არ ასახელებს იღუმენს, რომელსაც სამრეკლოზე აუყვანია სტუმარი. ისინი ბუნების სილამაზით დამტკბარან. იღუმენს სტუმრისათვის უამბნია დიდმოწამეთა ლვანლი და უთქვაშს, რომ ისი-

ნი წამებიდან 300 წლის შემდეგ განდიდებულან მეცე ბაგრატის დროს. ბაგრატ მეფეს აუგია ტაძარი მათ სახელზე, მათ წმინდა წანილებთან კი უამრავი კურნება ალსრულებულა. ამის შემდეგ საქართველოს ყველა კუთხიდან. ჩადიოდნენ იქ მომლოცველები (კავკა. 1850:299). ეს ცნობები ავსებს მონამეთის მონასტრის მდიდარ წარსულს.

1855 წლის აგვისტოში მონამეთის მონასტერი ძლიერ დაზიანებულა მძლავრი ქარისაგან: „მძაფრის გრიგალისაგან კუეთებით სახურავი გადაყრილ იქნა კლდეშიდ და დამტკრეულ იქნა, ლარძაყინებით და რკინებითურთ ის სახურავი აღარ ივარგებს“ (ქ.ც.ა. ფ.21 №5926). ასეთ ამბავს აუწყებს გაენათის მონასტრის არქიმანდრიტი გაბრიელი იმერეთის ეპისკოპოს ექვთიმეს და მისგან დახმარებას ითხოვს. თავის მხრივ, ეპისკოპოსმა ექვთიმეს მონასტრის დაზიანება შეატყობინა საქართველოს ეგზარხოსს ისიდორეს, რომელსაც ეს ამბავი ძალზე გაუკვირდა: „მე გაკვირვებული ვარ, რომ მონამეთის მონასტრის კრიშა ქარს აეგლიჯოს.“ თუმცა განკარგულება გასცა მონასტრის აღდგენის შესახებ.

იმავე წლის 5 ნოემბერს არქიმანდრიტი გაბრიელი კვლავ ატყობინებს ეპისკოპოს ექვთიმეს, რომ გამოცდილ საეკლესიო ყმებს ლევან ბერეკაშვილს, ბაროლა ბეროძეს და როსტომ ჩეხიკვაძეს შეუდგენიათ ხარჯთაღრიცხვა, თუ რა დაჯდებოდა მონამეთის მონასტრის შეკეთება. თვითონ მონასტერს ამ დროისათვის 30 თუმანი ფული ჰქონია, რომელიც საკმარისი არ იყო მის შესაკეთებლად, რადგან როგორც ხარჯთაღრიცხვაშია საუბარი: „ირგვლივ მონამეთის მონასტერსა უნდა შემოევლოს ქვის გრეხილი, ოცდაერთი გათლილი ქვა სიგრძით თითო ალაბინი და განით წახევარი ალაბი, ოცდათორმეტი კოდი სილა, ლარძაყინები სიგრძით ექვსი ალაბინი, სამოცდაოთხი უესტკის რკინა და ა.შ. სულ 505 მანეთი“ (ქ.ც.ა. ფ.21 №5926). სინოდის კანტორამ ნება დართო ეპისკოპოს ექვთიმეს, რომ შეეღებათ მონასტერი.

1857 წლის 25 მარტს, ხარება დღეს, მონამეთის მონასტერში გატეხეს სამრეკლო, საიდანაც წაიღეს 32 თუმანი და 12 თუმანი საძმოს ფული. ისედაც მძიმე მდგომარეობაში მყოფი მონასტერი, კიდევ უფრო დაზარალდა. წინამძღვარი, მღვდელ-მონაზონი იო-ანე, იმერეთის ეპისკოპოს გერმანეს მოახსენებს: „გუშინ ხარება იყო. კნიაზი გაგარინი პრძანდებოდა აქ თავისი დიდებულებით, მათ ვიღაც ახლდათ, რაც რამე იყო ეკლესის ფულებიდან, იმ სამრეკლოში იყო შენახული და წუხელ გაგვიწყრა ღმერთი და გაგვი-ტეხეს სამრეკლო, ყველაფერი მოგვპარეს, დავიღუპეთ. ყოველი კაცის საკიცხველად ეს ორმოცდაშვიდი წელი აქ ვარ და ამის მეტი არაფერი დამკარგვია“ (ქ.ც.ა. ფ.21 ს.№6527). ამდენი წლის მოღ-ვანე ბერი, რომელსაც თითქმის მთელი ცხოვრება მონამეთაში გა-უტარებია, ძალზე შეწუხებულა ამ ქურდობით.

1859 წლის 31 აგვისტოს ჩატარდა სასამართლო პროცესი, ქურდობაში ბრალი ედებოდათ მონამეთაში მცხოვრებ მედავითნე გრიგოლ მაწყეპლაძეს და სოფელ მანდიკორიდან მონამეთაში გად-მოსახლებულ საეკლესიო ყმას, როსტომ ჩხიფვაძეს. მათ არ დაუმტ-კიცდათ დანაშაული და სასამართლომ ისინი გაათავისუფლა.

1857 წლის 17 სექტემბერს არქიმანდრიტი გაბრიელი იმ-ერეთის ეპისკოპოს გერმანეს სთხოვს, რომ მონამეთაში მოღ-ვანე მღვდელ-მონაზონი მიტროფანე დაჯილდოვდეს ბედენიკით. მღვდელ-მონაზონი მიტროფანე გამორჩეული ყოფილა თავისი პა-ტიოსანი ცხოვრებით, სიმარჯვით. მას გაუმშვენიერებია მონას-ტერი. საინტერესოა მისი ნამსახურებითი სია: უსწავლია ქუთაი-სის უეზდის სასწავლებელში, ქართულად კითხვა და გალობა ვანის მონასტერში შეუსწავლია. მორჩილად განწესებულა მიტროპოლიტ დავითისაგან 1830 წელს ჯრუჭის მონასტერში. 1832 წელს მიტ-როპოლიტ დავითს ჯერ დიაკვნად, ხოლო შემდეგ მღვდლად უკუ-რთხებია (ქ.ც.ა. ფ.21 ს. №6659). იმავე თვეში მღვდელ-მონაზონი

მიტროფანე დაინიშნა მონამეთის მონასტრის წინამძღვრის თა-ნაშემწედ და წარდგენილ იქნა ბედენიკით დაჯილდოვებაზე.

1861 წლის 18 აგვისტოს მონამეთის მონასტრის წინამძღვარი მღვდელ-მონაზონი იოანე იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს (ქო-ქოძე) ატყობინებდა, რომ მონასტრის შეღებვა დაასრულეს.

1861 წლის აგვისტოში დაწყებულა ინტენსიური მუშაობა. ამ პერიოდში ფაქტობრივად ახალი ტაძარი აიგო, რომელიც მოიხატა შიგნიდან; შეკეთდა ყველა შენობა და მონასტერთან მისასვლელი გზები; გარემონტდა აგრეთვე საწინამძღვრო სახლი; აშენდა ახა-ლი გალავანი; მონასტრის კედლები გათლილი ქვით განახლდა და დაიხურა უეშტით (ქიმ. №484).

1862 წლის 27 იანვარს უწმიდესმა სინოდმა მონამეთის მო-ნასტრის წინამძღვრობიდან დაითხოვა მღვდელ-მონაზონი იოანე და მის ნაცვლად იმერეთის ეპისკოპოსმა გაბრიელმა მონასტრის წინამძღვრად განაწესა სერაპიონ ახვლედიანი, რომელსაც ამა-ვდროულად იღუმენის ხარისხი მიანიჭა (ქიმ. №487).

შეიძლება ითქვას, რომ იღუმენ სერაპიონის წინამძღვრობის დროს დასრულდა მონამეთაში სარემონტო სამუშაოების პირველი ეტაპი: ააგეს სამრეკლო და ბერების საცხოვრებელი სენაკები, შემ-დეგ კი გააფართოვეს ძველი ეკლესია, 60-იან წლებში დადგეს გუმ-ბათი, დაიგო ახალი ქვის იატაკი, მოიხატა ტაძარი, რომელიც სამი მხრით შეიმოსა ნათალი ქვის პერანგით და გადაიხურა თუნუქით. სამუშაოები შეასრულეს ქვითხურო ბერეკაშვილებმა კურსებიდან. 1863 წელს მონამეთის მონასტერი აკურთხა იმერეთის ეპისკოპოს-მა გაბრიელმა (მ. კეზევაძე: განთიადი. 1991:189-190).

1864 წლის 30 აპრილს გაბრიელ ეპისკოპოსისადმი გაგზავ-ნილ წერილში ნათქვამია, რომ მონამეთის უდაბნოს წინამძღვარს თავიდანვე მცირე ჯამაგირი ჰქონდა, წელიწადში ას ოცი მანეთი, თუმცა მონამეთის მცხოვრებნი ძველი ჩვეულებისამებრ მათდამი

დაკისრებულ ბეგარას იხდიდნენ „ნაყმის სამსახურითა და რომლისა ძლით ცხოვრობდნენ, ვითარცა სრულის ჯამაგირისა მექონე“ (ქიმ. №491). მაგრამ მონამეთის მოსახლეობამ იღუმენი პორფირის მოლვანების დროს გაითავისუფლა თავი ასეთი გადასახადისაგან, რაზეც მაშინდელი ეპარქიის მმართველიც დათანხმებულა. იღუმენ პორფირის ამისათვის ყურადღება არ მიუქცევია, რადგან იგი აფხაზეთის ეპარქიაში გადასულა. გაბრიელ ეპისკოპოსს სთხოვენ, რომ მონამეთის მონასტრის წინამდლვარს გაუზარდოს ჯამაგირი, მსგავსად ჭელიშის მონასტრის წინამდლვრისა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას ძალიან გაუჭირდებოდა თავის რჩენა, რადგან მონასტერს უამრავი სტუმარი ჰყოლია ხოლმე.

1866 წლის დეკემბერში, წმიდა სინოდის ბრძანებულების შედეგად, მონამეთის უდაბნოს წინამდლვარი, იღუმენი სერაპიონი, გადაიყვანეს ჯრუჭის მონასტრის წინამდლვრად და აიყვანეს არქიმანდრიტის ხარისხში. ხოლო მღვდელ-მონაზონ მიტროფანეს მიანიჭეს იღუმენის ხარისხი და მონამეთის მონასტრის წინამდლვრად დაადგინეს (ქიმ. №499). არქიმანდრიტ სერაპიონს, მღვდელ-მონაზონ დანიელის თანდასწრებით, იღუმენ მიტროფანესათვის უნდა გადაებარებინა მონასტრის ქონება და ფული. მონამეთის მონასტერში ხანგრძლივი და ნაყოფიერი მოღვანეობისათვის იღუმენი მიტროფანე ჯერ არქიმანდრიტის ხარისხში აიყვანეს, შემდეგ კი, 1877 წლის 27 მარტს, საქართველოს ეგზარხოსის ბრძანებით, წმიდა ანას მესამე ხარისხის ორდენით დააჯილდოვეს.

1880 წლის 17 იანვრის მონაცემებით, გელათის მონასტრის წინამდლვარმა, არქიმანდრიტმა სერაპიონმა, რომლის გამგებლობაშიც შედიოდა მონამეთა, განიხილა მონასტრის შემოსავალ-გასავალი. შემოწმება უნარმოებიათ მღვდელ-მონაზონ დანიელსა და მონასტრის იკონომოს მღვდელ-მონაზონ სპირიდონს. ამ დროისათვის მონასტრის შემოსავალი შეადგენდა 1257 მანეთს, „კრუშკის“ გახ-

სნის დროს აღმოჩნდა 335 ვერცხლის ფული, 303 მანეთი ოქრო, წიგნებისა და ხატების გაყიდვით შემოსული ფული 70 მანეთი, უცნობი პირების მიერ შემოწირული 55 მანეთი (ქიმ. №558). ასეთი მოკრძალებული იყო მონამეთის მონასტრის შემოსავალი მე-19 საუკუნის დასასრულს, როდესაც დაიწყო აღდგენითი სამუშაოების მეორე ეტაპი.

1880 წლიდან მონამეთის მონასტრის წინამდლვარია არქიმანდრიტი ბესარიონი ახვლედიანი, რომელმაც დიდი ამაგი დასდო მონასტერს. როგორც ჩანს, არქიმანდრიტ ბესარიონს ჯანმრთელობა არ უწყობდა ხელს, რადგან 1881 წლის ივნისის თვეში იგი გაბრიელ ეპისკოპოსისაგან აბასთუმანში სამკურნალოდ წასვლის ნებართვას ითხოვს, მონასტრის საქმეებს კი ეკონომოს მღვდელ-მონაზონ სპირიდონს აბარებს (ქიმ. №568).

ძალზე საინტერესოა 1893 წლის მონამეთის მონასტრის ნამსახურებითი სია, რომელშიც მოცემულია მონასტერში მოღვაწე სასულიერო პირების ღვაწლი მონასტრის წინაშე. წინამდლვარი, არქიმანდრიტი ბესარიონ გრიგორის ძე ახვლედიანი, 68 წლის, დაჯილდოებულია წმიდა აზას მესამე და მეორე და წმ. ვლადიმერის მეოთხე ხარისხის ორდენებით, უსწავლია სამეგრელოს სასულიერო სასწავლებელში, საღვთო წერილი და გალობა – მარტვილის მონასტერში, სამი წელი ყოფილა ნამარნევის მონასტერში, სადაც ბერად აღუკვეცია სამეგრელოს ეპისკოპოს ზაქარიას. მასვე უკურთხებია ბერ-დიაკვნად. გურიის ეპისკოპოს გაბრიელს იგი მღვდელ-მონაზონად უკურთხებია. 1862-63 წლებში სამეგრელოს ეპისკოპოს ბესარიონის კურთხევით გახსნა სკოლა საკუთარი სახსრებით. 1875 წელს იგი აიყვანეს არქიმანდრიტის ხარისხში. 1880-81 წლებში მონამეთაში აუშენებია ფიცრის საწინამდლვრო სახლი, რომელსაც ორ მხარეზე აივნები ჰქონია. 1882 წელს მონამეთაში, აღმოსავლეთ მხარეზე, ქვითეკირის გალავანი ააშენა, სიგრძით 13 საუკუნი. 1882 წელს დაჯილდოვდა წმიდა ანას მეორე

ხარისხის ორდენით. 1883-84 წლებში გაამშვენიერა მონასტრის გარე კედლები ბოძებით, გათლილი ქვით და ცემენტის კარით. 1884 წელს ააშენა ფიცრის სახლი. 1887-90 წლებში ააშენა საწინამძღვრო სახლის მარანი ქვითკირის კედლებით. 1891 წელს დაჯილდოვდა ვლადიმირის მეოთხე ხარისხის ორდენით. 1891-93 წლებში მრავალი შრომით და მეცადინეობით რეანის უეჭით დახურა საწინამძღვრო სახლი, ასევე სამრეკლო და სხვა სახლებიც. ეკლესიაში დააგო ახალი მშვენიერი იატაკი. კარგი თლილი ქვით ააგო სამი მშვენიერი ოთახი, საკუჭნაო თავისი აივნითა და სარდაფით.

ეკონომოსი იყო მღვდელ-მონაზონი სპირიდონ ანდრიას ძე ბაქრაძე, 56 წლის, აზნაური შოროპნის ოლქიდან, ისწავლა ვანი მონასტერში. 1864 წელს მორჩილად განაწესა გაბრიელ ეპისკო-პოსმა, 1866 წელს ბერ-დიაკვნად, 1867 წელს კი მღვდელ-მონაზ-ვნად დაასხა ხელი. იმავე წელს დაინიშნა მონასტრის ეკონომოსად ააშენა ერთი ქვითკირის სახლი თავისი ხარჯით 1880-99 წლებში 1880 წელს დაჭილდობდა ბეჭედიკით.

მღვდელ-მონაზონი პანფუნტი დავითის ძე დვალიშვილი იყო 63 წლის. მონამეთაში ისწავლა საღმრთო წერილი და გალობა. 1869 წელს ბერ-დიაკვნად, 1872 წელს მღვდელ-მონაზვნად აკურთხა გა-ბრიელ ეპისკოპოსმა. 1883 წელს თავისი ხარჯით აღაშენა ქვით კირის სახლი. მას დახრჩობას გადაურჩენია ჭაში ჩავარდნილ ჭკუაშემლილი ქალი. 1887-88 წლებში მასვე განუახლებია მონას ტრის წიგნები, 1890 წელს დაჯილდოვდა ბეჭენიკით.

მღვდელ-მონაზონი ევსევი გიორგის ძე ჭიჭინაძე, 52 წლის იყო ქუთაისის ოლქიდან. მას ჯურუჭის მონასტერში უსწავლია საღმრთო წერილი და გალობა. 1872 წელს ბერ-დიაკვნად, 1876 წელს კ მღვდელ-მონაზვნად აკურთხა გაბრიელ ეპისკოპოსმა. 1892 წელ დაჯილდოვდა ბედენიკით, 1892-93 წლებში დავით აღმაშენებლის საფლავზე ეკლესიის ასაშენებლად და დავით და კონსტანტინე

ნაწილთა ლუსკუმის გასამშვენიერებლად შეკრიბა 2500 მანეთი.

მღვდელ-მონაზონ ეგნატე გიორგის ძე ტაბატაძეს შორაპნის
მაზრიდან, უსწავლია ჯრუჭის მონასტერში, 1882 წელს ბერ-დი-
აკვნად, 1886 წელს კი მღვდელ-მონაზონად უკურთხებია გაბრიელ
ეპისკოპოსს, ააშენა ქვითკირის სახლი საკუთარი ხარჯით.

შტატგარეშე მლვდელ-მონაზონი იყო პეტრე ბახტაძე.

მონასტერში მოღვაწეობდნენ ასევე ბერ-დიაკონი სვიმეონ ბალდავაძე, მორჩილები: სამსონ ირემაძე, კონსტანტინე სოფრო-მაძე, ტარასი მაქსიმეს ძე პერეკაშვილი და ალექსანდრე გიორგის ძე ახვლედიანი (ქ.კ.ა. ფ.21 ს.№19270).

როგორც ზემოთ აღნერილი საქმიდან ვხედავთ, მოწამეთაში მრავალი ღვაწლმოსილი ბერი მოღვაწეობდა.

1888 წლის 13 ოქტომბერს მონაშეთის მონასტერს ეწვია რუსეთის იმპერატორი ალექსანდრე ალექსანდრეს ძე და დიდი მთავარი გიორგი ალექსანდრეს ძე. რკინიგზის ბაქნიდან სტუმრები ფეხით ჩასულან მონასტერში. ტაძარში მათ მიგებებია არქიმანდრიტი ბესარიონი მონასტრის კრებულთან ერთად. მცირე პარაკლისის გადახდის შემდეგ დეკანოზ გაპრიელ ცაგარელშვილს სტუმრებისათვის დავითისა და კონსტანტინეს ხატი მიურთმევია. ამის შემდეგ სტუმრებს თაყვანი უციათ დიდმონამეთა წმიდა ნაწილებისათვის, დაუთვალიერებიათ მონასტრის კოშკები, სენაკები და ქუთაისში წაბრძანიბულან.

1889 წელს დიმიტრი ბრეგაძემ შეაკეთა მონასტრის საწინამძღვრო სახლის აივანი, რისთვისაც დახარჯულა 244 მანეთი და 46 კაპიკი (ქიმ. 639). მონასტერს ჰქონდა საკუთარი მამულები ქუთაისში, საფიჩნიაზე. 1890 წლის 17 აპრილს ქუთაისში მცხოვრებმა სიმონ მიქელაძემ იმერეთის სასულიერო მთავრობასთან დადო კონტაქტი, რომლის საფუძველზეც ქუთაისში, საფიჩნიის აღმოსავლეთით, დასავლეთით და ჩრდილოეთით აიღო მონასტრი-

სათვის ადგილები 1890-დან 1894 წლამდე. აღნიშნული პიროვნება ყოველწლიურად იხდიდა ორ მანეთსა და ათ შაურს. ხელშეკრულებას ხელს აწერდა გაბრიელ ეპისკოპოსი. მიქელაძეს უნდა შემოეძობა და დაეცვა ეს მიწა, ხოლო კონტრაქტის დამთავრების შემდეგ სასულიერო ხელისუფლება გადაწყვეტდა, თუ ვის გადაეცემოდა იგი (ქ.ც.ა. ფ.21ს №19996). მონამეთის მონასტრის მიწა იჯარით ჰქონია აღებული მთავარდიაკვან რაჟდენ ხუნდაძესა და მედავითნე ისააკ ჭარხალაშვილს. მათ ნდომებიათ კონტრაქტის გაუქმება, რადგან ადგილს არ ჰქონია წინა ქუჩიდან შესასვლელი გზა, ამას გარდა, მცხოვრებლებს არ გაუტარებიათ, რადგან იმ ადგილს თავიანთ საკუთრებად მიიჩნევდნენ (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №19444). მონამეთის მონასტერს ჰქონია მიწა, სადაც შეიძლებოდა ქვის მოპოვება.

1896 წლის 20 მაისს დაიდო კონტრაქტი მონამეთის მონასტრის არქიმანდრიტ ბესარიონისა და თბილისის პირველი გილდიის ვაჭარ ანტონ პავლეს ძე ტაბურნოს შორის. ვაჭარი იღებდა ტყიბულის სარკინიგზო ხაზის გასწვრივ ანტონ ტყავაძისა და სარკინიგზო ტელეგრაფის 74-ე და 90-ე ბოძებს შორის მიწას ყოველგვარი ქვის მოსაპოვებლად. მას უფლება ჰქონდა კონტრაქტის პერიოდში მოეპოვებინა არაუმტეს 30 საუენი ქვისა. არენდა გაფორმდა 10 წლის ვადით, რომელშიც გადაიხადეს ოთხასი მანეთი (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №20266).

1894 წლის 15 დეკემბერს, ხუთშაბათს, დილის ოთხ საათზე არქიმანდრიტ ბესარიონის სენაკში შეიქრნენ ავაზაკები და გაიტაცეს ყუთი. ამ ყუთში ყოფილა როგორც საეკლესიო, ასევე პირადი ნივთებიც. აღნიშნული ყუთი გატეხილი უპოვიათ მდინარე წყალწითელას ხიდის ქვეშ. არქიმანდრიტი ბესარიონი საყვედურობს მონასტრის დარაჯებს, რომლებიც საღამოს 8 საათზე ტოვებდნენ მონასტერს, რომლის დიდი კარები მთელი ღამე ღია რჩებოდა. ამ დროს მრავალი ბოროტმოქმედება ხდებოდა. მამა ბესარიონი დახ-

მარებას სთხოვდა მაქსიმე აბულაძეს, რომელიც ოკრიბის საზოგადოების პრისტავი ყოფილა (ქით. №706). 1895 წლის 22 დეკემბერს არქიმანდრიტი ბესარიონი დახმარებას სთხოვდა იმერეთის ეპარქიის დროებით მმართველ ეპისკოპოს ბესარიონს (დადიანი). მიზეზი შემდეგი გახლდათ: მონასტერში ნიაღვრებისაგან ძალზე დაზიანებული გზა და ბოგირები ჩანგრეულა. ამას გარდა, გზას კიდევ უფრო აზიანებდნენ პოდღიაჩიკები და ქვების მტეხელი მუშები, რომლებთანაც არავითარი თხოვნა არ ჭრიდა. არქიმანდრიტი ბესარიონი მლვდელმთავრისაგან დახმარებას ითხოვდა, რომ აკრძალულიყო მონასტრის საფაიტონე გზაზე ქვის მტეხელების სიარული. ერთი მიმართვა ასევე ქუთაისის მაზრის უფროსს გაუგზავნა, რომელსაც უნდა აეკრძალა ეს უკანონო ქმედება (ქ.ც.ა. ფ.2ს. №19555).

1889 წლის 31 მარტს უურნალ „მწყემსის“ რედაქტორმა, დეკანზმა დავით ღამბაშიძემ, შემდეგი თხოვნა მიართვა იმერეთის ეპისკოპოს გაბრიელს: „სწორეთ სამწუხარო სანახავია სასაფლაო ლირს სახსოვარის საქართველოს მეფის დავით IV აღმაშენებლისა, ... რა უნესობას ხედავს კაცი წმ. მონამეთა დავით და კონსტანტინეს დღესასწაულობაზე მონამეთის მონასტერში, როცა მლოცველები მიდიან მონამეთა ნაწილების სამთხვევად იმის გამო, რომ ლუსკუმა, რომელშიაც ასევნია ამ მონამეთა ნაწილები, ზედ კანკელზეა მიშენებული, გარს არა აქვს რიკული, რომ მლოცველები გროვათ არ მიღიოდნენ ლუსკუმას სამთხვევად“ (მწემსი. 1895 №7). ამის შემდეგ შეიქმნა კომიტეტი დეკანზმ დავით ღამბაშიძის ხელმძღვანელობით. კომიტეტმა მიმართა საზოგადოებას შემდეგი სიტყვებით: „რაც შეეხება წმიდა დავითისა და კონსტანტინეს გვამთა, უნდა აღვიაროთ, რომ ესენი ერთად ერთი წმიდანი არიან მთელს საქართველოში, მაგრამ სამწუხაროდ არ არიან ბესაფერად მორთულნი და მოწყობილნი, არა აქვთ მათ შესაფერი კუბო და სხვა საჭირო მორთულობანი, იგინი განისვენებენ უბრალო ხის კუბო-

ში...“ მალე დამზადდა ახალი ლუსკუმა, რომელიც ბრონზისაგან იყო გაკეთებული, მოვერცხლილი და მონქროვილი. ლუსკუმა სიგრძით სამი ალაპი, სიგანით ერთი ალაპი და ოთხი გოჯა, სიმაღლით ერთი ალაპი და სამი გოჯაა. ლუსკუმაზე გამოსახული არიან მთავარანგელოზები და შუაზე – საქართველოს ძველი სამეფოს გერბი. მასზე გამოხატულია კვართი უფლისა აქეთ-იქით ლომებით.

1895 წლის 26 სექტემბერს მონამეთაში მოიტანეს ახალი ლუსკუმა. ლუსკუმა დაასვენეს ეკლესის მარჯვენა მხარეს, შუა კედელთან, ამაღლებულ ადგილზე, რომელიც შშენიერი ეკლარის თლილი ქვისაგან იყო დამზადებული კალატოზის, ისიდორე პერეკაშვილის, მიერ. წირვის გადახდის შემდეგ მონამეთის მონასტრის არქიმანდრიტმა ბესარიონმა ტაძრის კრებულის თანდასწრებით ჩაასვენა ძველი ხის ლუსკუმა, რომელშიც ესვენა დიდმონამეთა ნაწილები (იქვე. მწყემსი:22-23).

1897 წლის 4 ივნისს არქიმანდრიტი ლეონიდე, მონამეთის მონასტრის წინამდლვარს, არქიმანდრიტ ბესარიონს, ატყუობინებდა მეტად სასიამოვნო ამბავს: სინოდის კანტორაში გაიმართა მსჯელობა ჭელიშის მონასტრის წინამდლვრის ადგილზე, წარდგენილი იყო ორი კანდიდატი: დეკანზი გიორგობიანი და ილუმენი დანიელი. მრავალი მსჯელობის შემდეგ გადაწყდა ჭელიშის მონასტრის წინამდლვრად დადგენილიყო მონამეთაში მოლვანე ბერი ილუმენი დანიელი (ქიმ. №788).

1900 წელს მონამეთის მონასტერში იმერეთის ეპისკოპოს ლეონიდეს (ოქროპირიძე) კურთხევით განახლდა ეკლესის მხატვრობა. ძველი მხატვრობიდან დარჩა მხოლოდ მაცხოვრის ფრესკა საკურთხეველში. ძველი კანკელის მაგივრად დაიდგა ახალი ნიგვზის ხის კანკელი, რომელიც მოვარაყებული იყო ოქროთი. ხატები მოიჭედა მონქროვილი ვერცხლით (წმიდა მონამენი დავით და კონსტანტინე და მონამეთის მონასტერი. 1906 წ.12). მონასტრის წინა

ეზოში მდგარა რკინის უეშტით დახურული ქვითეკირის სახლები, განკუთვნილი ბერებისა და მომლოცველებისათვის. იქვე სასტუმრო სახლებთან იყო ჭა, რომელიც ქუთაისში მცხოვრებ ალექსი ლვინეფაძის ხარჯით გაკეთებულა. ამ ეზოს ბოლოში ერთი ძველებური საყარაულო კოშკია, რომელიც იცავს შესასვლელს ეკლესიის ეზოში. კოშკის ზემო სართულში მოთავსებულია პატარა ეკლესია წმ. იოანე ნათლისმცემლის შობის სახელობისა (იქვე:გვ.11).

მონასტრის ეზოში იდგა საწინამდლვრო სახლი, ჭა და ძველი კოშკი. ამ კოშკიდან გზა გადიოდა მონასტრის გადაღმა ეზოში, სადაც დასაფლავებული იყო ორი და, გვარად ჯორჯაძენი, რომლებიც წყალწითელაში ბანაობის დროს დამხრჩალან 1883 წელს. ამჟამად მათი საფლავები დაზიანებულია. ამ ეზოში ყოფილა ასევე რამდენიმე სამონასტრო შენობა. 1905 წლის 16 ნოემბერს მონამეთის მონასტერთან გაიხსნა სამრევლო სკოლა, სადაც 60 ბავშვი სწავლობდა. მონასტერი სკოლას საკუთარი ხარჯით ინახავდა.

1904 წლის 12 აგვისტოს იმერეთის ეპისკოპოსი ლეონიდე თხოვნით მიმართავს ქუთაისის ოლქის მმართველს, რომ მან აღადგინოს მოძრაობის აღმნიშვნელი ნიშნები „საფიჩხიასა, რომელიც არის მონამეთის მონასტრის დაჩა და სარბევს კვახჭირის დაჩას შორის“ (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №21724).

1905 წლის 15 ივნისის ბრძანებით მონამეთის მონასტრის წინამდლვრად დაინიშნა მღვდელ-მონაზონი პიროსი ოქროპირიძე, 32 წლის, რომელსაც დამთავრებული ჰქონდა კიევის სასულიერო აკადემია, 1900 წელს იგი ბერად აღკვეცა იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდემ, ხოლო მღვდელდად ხელი დაასხა გორის ეპისკოპოსმა კირიონმა (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №22196).

1906 წლის 4 ნოემბერს იმერეთის ეპისკოპოსი ლეონიდე საქართველოს ეგზარხოს ნიკონს ატყობინებდა, რომ მონამეთის მონასტრის წინამდლვარი, მღვდელ-მონაზონი პიროსი (ოქროპი-

რიძე) ჯერ კიდევ არ იყო არქიმანდრიტის ხარისხში, რის გამოც იგი ძალზე უხერხულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რადგან მონასტრის იკუნომოსი იღუმენის ხარისხში იყო, თვითონ კი – მღვდელ-მონაზონი. 1907 წლის 4 იანვარს მღვდელ-მონაზონი პიროსი არქიმანდრიტის ხარისხში იყო (იქვე).

1905 წლის 9 ოქტომბერს მღვდელ-მონაზონი პიროსი მონამეთის მონასტრის საძმოს წინამდღვრის სენაკში შეკრებას სთხოვს მონასტრისათვის საზოგადო მოძღვარის ასარჩევად (ქიმ. №1072). 1906 წლის ოქტომბერში მღვდელ-მონაზონი პიროსი ეპისკოპოს ლეონიდესაგან ნებართვას ითხოვს, რომ საძმოს მონასტრის აღმოსავლეთით მდებარე ერთი ქცევა ნაკვეთი ახლად დამყნობილი ვენახის ჩასაყრელად დაემუშავებინა. ასევე მღვდელ-მონაზონი პიროსი ითხოვს მონასტრის ეზოს მოსწორებას, რომელშიც განლაგებული იყო ბერებისა და სტუმრების სახლები. საჭირო იყო ქვის მოტეხაც (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №22868).

1909 წლის მონამეთის მონასტრის ნამსახურებით სიაში წინამდღვრის ადგილი თავისუფალია. ამ დროს მონასტრის იკუნო-მოსის თანამდებობა უჭირავს ღვანლმოსილ ბერს იღუმენ ევსევი ჭიჭინაძეს. 1906 წლიდან, ეპისკოპოს ლეონიდეს კურთხევით, ის დაინიშნა იკუნომოსად. 1908 წლიდან იღუმენი ევსევი ჭიჭინაძე ეკლესიაში ერთგული სამსახურისათვის აყვანილ იქნა იღუმენის ხარისხში. იგი ამ დროს 69 წლის იყო და კეთილსინდისიერად განაგებდა მონასტერს, რომელსაც წინამდღვარი არ ჰყავდა.

მონამეთის მონასტერში მოღვაწეობდნენ ასევე მღვდელ-მონაზონი პაფნოტი 80 წლის, რომელმაც 1891 წელს მონამეთის მონასტერს შესწირა თავისი ხელით ნაწერი ხუცური სახარება, მოოქროვილი ჯვარი, გაენათის მონასტერს – ერთი ვერცხლით მოჭედილი სახარება, ხოლო 1906 წელს მონამეთის მონასტერს შესწირა ხის ჯვარი ვერცხლით მოჭედილი.

მღვდელ-მონაზონი ეგნატე, 64 წლის, 1889 წლიდან ვიდრე 1901 წლამდე მოღვაწეობდა. გააკეთა სატრაპეზო თავის სენაკთან გალავნის აღმოშენებით, აღაშენა თავისი სადგომი სახლი საკუთარი ხარჯით. მეორე სამწირველო ეკლესიას შესწირა 120 მანეთი ფული.

მღვდელ-მონაზონი კალისტრატე, 57 წლისა, 1896 წელს ბერდიაკვნად აკურთხა ეპისკოპოსმა ბესარიონმა, ხოლო 1907 წელს მღვდელ-მონაზვნად - ეპისკოპოსმა ლეონიდემ.

შტატგარეშედ მყოფი მღვდელ-მონაზონი იღარიონი 74 წლის იყო. 1894-95 წლებში მან უშტის სახურავით გადაჭედა მონასტრის ეკლესია შემომწირველთაგან აკრეფილი 500 მანეთით, მონასტრის 280 მანეთითა და საკუთარი 200 მანეთით. იმავე წელს აღაშენა ოთხოთახიანი საწინამდღვრო სახლი.

ამ პერიოდში მონამეთის მონასტერში მოღვაწეობდნენ: ბერდიაკვნი დავითი, მორჩილები: კონსტანტინე ჭუმბურიძე, იასონ მჭედლიძე, შიო და მალაქია დვალები (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №1096).

1907 წელს პიროს ოქროპირიძე არქიმანდრიტის ხარისხში აიყვანეს.

1909 წელს კი იგი გადაიყვანეს დავით გარეჯის მონასტრის წინამდღვრად. 1910 წლიდან მონამეთის მონასტრის წინამდღვარია არქიმანდრიტი ნესტორ ყუბანეიშვილი, რომელსაც ამ თანამდებობის შესრულება ორჯერ მოუხდა, (მ. კეზევაძე, მონამეთის მონასტრის წინამდღვრები, საქართველოს სიძველენი. 2006: 170). მან განაახლა მონასტრის ხარების სახელობის ტაძარი, ეზოს გაუკეთა რკინის მოაჯირი, გამოიყვანა წყალი რკინის მიღებით, მონასტრის ახლოს გააშენა იაპონური კოპიტის ნერგები და ვენახი.

1912 წლის 17 დეკემბერს წმიდა სინოდის დადგენილებით, არქიმანდრიტი ნესტორი გადაიყვანეს კახეთში, შუამთის მონასტრის წინამდღვრად, ხოლო მონამეთის მონასტრის წინამდღვარი

გახდა არქიმანდრიტი დოსითეოსი (ბერძენიშვილი) (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №26220).

1913 წლის 4 აპრილს მონასტრის საძმო წერილს უგზავნის არქიმანდრიტი დოსითეოს. ისინი ითხოვენ განმარტებას, თუ რა იგულისხება შემოსავალში, რადგან ეპისკოპოს გიორგის ბრძანებულებით, ყველა შემოსავალი, გარდა სამოძღვრო შემოსავლისა, უნდა შეკრებილიყო საძმო „კრუუკაში“. მონასტრის საძმო ძალზე მძიმე მდგომარეობაში იყო და მათვის ყოველგვარი შემოსავალი მცირედ ნუგეშს წარმოადგენდა (ქიმ. №1131).

1915 წლის 11 დეკემბერს არქიმანდრიტი ნესტორი მისივე თხოვნით კვლავ მონამეთის მონასტრის წინამძღვრად იქნა დაბრუნებული, სადაც 1919 წლამდე იმსახურა (მ. კეზევაძე. დას. ნაშ.:170).

იგი 1917 წლის თებერვალში ეპარქიის მონასტრების ბლალოჩინია. მას დაევალა მოექებნა და აღეწერა მისდამი დაქვემდებარებულ მონასტრებში საფლავის ქვების წარწერები. არქიმანდრიტ ნესტორს მოუქებნია და დაუფიქსირებია საფლავის წარწერები, თუმცა: „გარდა ამ მიცვალებულთა სჩანან ეკლესიებში და გარეთაც საფლავები, გარნა რადგან წარწერა არა აქვსთ თუ ვისია საფლავი და არც არავინ არის მომსწრე მათი დასაფლავებისა ამისთვის მათი სიაში შეტანა შეუძლებელი იქნა“ (ქიმ. №334). არქიმანდრიტი ნესტორი საუბრობს ძველ საფლავებზე, რომლებზეც სიძველის გამო წარწერები უკვე გადაშლილი იყო. სამწუხაროდ საფლავების უმეტესობა ბოლშევიკების ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ განადგურდა.

მოცამეთა 1917-23 წლებში

საქართველოს ეკლესიის მიერ ავტოკეფალიის აღდგენის შემდეგ არქიმანდრიტი ნესტორი საქართველოს ეკლესიის დროებითი მმართველობის იმერეთის განყოფილების თავმჯდომარე იყო. 1917 წლის 14 ივლისს, იმერეთის საეპარქიო კრების დადგენილებით, არქიმანდრიტ ნესტორს ხელი უნდა მოეწერა 2630 მანეთის ჩეკზე, რომელიც უნდა დარიგებოდა კრების დელეგატებს და მისვლა-მოსვლის ხარჯები დაეფარა (ქიმ. №1114).

1918 წლის 25 იანვარს არქიმანდრიტი ნესტორი ქუთაისის მაზრის კომისარს ატყობინებს, რომ მონასტრის ყარაულს არ ჰქონია ნორმალური თოფი და რევოლვერი: „როცა დღევანდელი მომენტის დროს აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს, ამიტომ უმორჩილესად გთხოვთ მონასტრის ყარაულს ბაგრატ ჭიჭინაძეს მისცეთ ერთი თოფი და ერთი რევოლვერი“ (ქიმ. №1173).

აღნიშნულ პერიოდში ძალზე მძიმე ვითარება იყო ქვეყანაში. ხშირი იყო ეკლესია-მონასტრების დაყაჩალება-გაძარცვის ფაქტები. სწორედ ამის გამო არქიმანდრიტი ნესტორი დახმარებას ითხოვდა.

1918 წლის 16 აპრილს შეიკრიბა მონამეთის მონასტრის საძმო. მათ განიხილეს მლვდელ-მონაზონ დავითის თხოვნა მისი ეკონომისის თანამდებობიდან გათავისუფლების შესახებ. საძმომ დააკმაყოფილა მისი თხოვნა და აირჩია ახალი ეკონომოსი ბერდიაკონი ევსევი. ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა ანტონმა (გიორგაძე) დააკმაყოფილა საძმოს გადაწყვეტილება (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №26789). ამ დროს მონამეთის მონასტერში მოღვაწეობდნენ შემ-

დეგი მღვდელ-მონაზვნები: ილარიონი, კალისტრატე, ილარიონი, დავითი, ბერ-დიაკვნები: ევსევი, მაკარი, კირილე, სოგრატი და მორჩილი იასონ მჭედლიძე. სამწუხაროდ, ამ დროს უკვე გარდაცვლილი იყო ღვაწლმოსილი ბერი ილუმენი ევსევი ჭიჭინაძე.

1918 წლის აგვისტოში მონამეთის მონასტრის საძმო უდიდესი განსაცდელის წინაშე აღმოჩნდა. ახალი უორდანისა დემოკრატიული მთავრობის მიზანი იყო, ეკლესია-მონასტებისათვის მიწების, სკოლების, ყოველგვარი უძრავ-მოძრავი ქონების ჩამორთმევა და ეკლესის დასუსტება. 15 აგვისტოს მონამეთის მონასტერში მიწების ჩამორთმევი კომისია მისულა, რომელსაც ნდომებია მიწების დაუყოვნებლივ ჩამორთმევა, თუმცა ბერების თხოვნით, ეს საქმე ახალი სტილით 20 აგვისტომდე გადადებულა. შემდეგ მონასტრის საძმომ დახმარებისათვის მიტროპოლიტ ანტონს მიმართა: „გთხოვთ, რომ თქვენს აღმატებულებას ოც ამ თვემდი შუამდგომლობითა, რათა მთავრობამ არ ჩამოგვართვას ადგილ-მამული იმ დრომდი, სანამ სახელმწიფო ხაზინიდან ჯამაგირი არ დაგვენიშნება“ (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №27204). აღნიშნულ თხოვნას ხელს აწერდა არქიმანდრიტი ნესტორი და უკლებლივ მონასტრის ყველა წევრი.

1918 წლის 12 სექტემბერს მონამეთის მონასტერში მოხდა მეტად უცნაური შემთხვევა. დილის 7 საათზე ცა მოიქციორა, ჩამობნელდა, დაიწყო ძლიერი ჭექა-ქუხილი, ამას მოჰყვა ძლიერი წვიმა და მეხი. ორ საათში მონასტრის ეზოში მეხი რამდენჯერმე გავარდა. მეხი დაეცა ეკლესის გუმბათის ჯვარს, ჯვრის სხივები დალუნელა, შემდეგ ჩამოყოლია ჯვარს, გუმბათის კარნიზამდე, კარნიზის რამდენიმე ქვა ორივე მხრიდან გამოუგლეჯია და გადმოუყრია. მეხის ერთი ნაწილი ეკლესიაში შევარდნილა, გუმბათისა და საკუთრხევლის ყველა ფანჯარა დაულენია, კანკელი დაუვლია და ოქროს ვარაყი დაუზიანებია. მეორედ მეხი სანინამძღვრო სახლის წინა კარებს დასცემია და კარი დაულენია. ერთი მეხი პატარა ეკლესიაში შევარდნილა და

იქ ერთი ახალი კარადა დაულენია. გარეთ კი ეზოში სამ სახლს დასცემია და კუთხები ჩამოუნგრევია. დიდი ეკლესის გუმბათიდან ორი ფურცელი უშეტი აუგლეჯია. მღვდელ-მონაზონი დავითი რვა საათზე შემოსილა, ლახვარი აულია ხელში და კვეთა დაუწყია. მას სცემია ეკლესიაში შევარდნილი ელექტრონის ძალა და რაღაც მყრალი სუნი, მღვდელ-მონაზონი წაქცეულა და რამდენიმე წუთს იატაკზე დაცემული ყოფილა, შემდეგ კი წამომდგარა. საბედნიეროდ, არავინ დაშავებულა. წირვის დამთავრების შემდეგ ბერებს სამადლობელი პარაკლისი გადაუსდიათ. ამ დროს საკმაოდ დაზარალებულა მონასტერი (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №27204). წუთუ ეს ღვთისგან წინასწარი გაფრთხილება იყო იმაზე, რაც რამდენიმე წელიწადში დაატყდა თავს მონამეთის მონასტერს და რაც მეხის გავარდნაზე უფრო საშინელი იყო.

1918 წლის სექტემბერში ქუთაისის საეპარქიო საბჭო მონამეთის მონასტრის წინამძღვარს, არქიმანდრიტ ნესტორს, მეტად სამწუხარო ამბავს ატყობინებდა: 18 სექტემბერს უეცრად თავის ბინაზე გარდაიცვალა მიტროპოლიტი ანტონ ქუთათელი, რომლის დაკრძალვა გადაწყდა სამშაბათს, ქუთაისის საკათედრო ტაძარში ახალი სტილით 24 სექტემბერს. პანაშვიდები იმართებოდა ყოველდღე საარქიელო სახლში, დაიკრძალა სამშაბათს, დილის 9 საათზე (ქიმ. №1183).

1919 წლის 27 იანვარს მონამეთის არქიმანდრიტი ნესტორი თხოვნით მიმართავს ქუთათელ მიტროპოლიტ ნაზარის (ლეუჟავა). არქიმანდრიტ ნესტორს სურდა, მონამეთის მონასტერში გახსნილიყო სამედავითნეო და სამღვდელო კადრებისათვის სკოლა. თუმცა იმ ეტაპზე სკოლის გახსნა შეუძლებლად მიიჩნიეს სამი მიზეზის გამო: 1. თუკი სკოლა გაიხსნებოდა, ეპარქიაში ყველა მსურველი, დაახლოებით ოცდაათი კაცი, მონამეთაში მოვიდოდა, ამდენ კაცს კი შენობის სიმცირის გამო ვერ დატევდნენ. 2. სკოლის მოწყობისათვის საჭირო იყო სკამები და მაგიდები. სიძვირის გამო მათი შეძენის საშუალება არ იყო. 3. სკოლას დასჭირდებოდა სამი ან ოთხი

მასწავლებელი, რომელთა შენახვაც ასევე არ შეეძლო მონასტერს. ბოლოს გადაწყვიტეს, რომ ასეთი სკოლის დაარსება შესაძლებელი იყო ქალაქის მესამე გიმნაზიასთან (ქ.ც.ა. ფ.21ს. №27140).

1919 წლის 4 მარტს ქუთაისის სამიტროპოლიტო კანცელარია არქიმანდრიტ ნესტორს ატყობინებდა, რომ, ქვეყანაში დროის ახალი სტილით აღნიშვნასთან დაკავშირებით, ეკლესიაში დღესასწაულები აღინიშნებოდა როგორც ძველი, ასევე ახალი სტილით. მაგალითად: ქრისტეშობა ძვ.სტ. 25 დეკემბერს და ახ.სტ. 7 იანვარს.

სამოქალაქო უქმედ მთავრობამ დააკანონა ახალი სტილით 1 იანვარი, 1 მაისი და 26 მაისი – დამოუკიდებლობის დღე. არქიმანდრიტ ნესტორს დაევალა გაეცა ჯეროვანი განკარგულება აღნიშნულის გავრცელებასთან დაკავშირებით (ქიმ. №1195).

1919 წლის თებერვალში სამიტროპოლიტო კანცელარია არქიმანდრიტ ნესტორს, აუქციონი შემდეგ დადგენილებას: დაევალოს ქუთაისის ეპარქიის სამღვდელოებას, მათ შორის ბერობასაც, დაუყონებლივ წამალონ რუსული წარწერები როგორც უბრალო სატარებელ, ისე ჯილდოთი მიღებულ მკერდის ჯვარზე (ქიმ. №1194).

1919 წლის აგვისტოდან მონამეთის მონასტრის წინამდღვარი, არქიმანდრიტი ნესტორი გადაიყვანეს გელათის მონასტრის წინამდღვად, ხოლო მონამეთის მონასტრის ბოლო წინამდღვარი გახდა არქიმანდრიტი ნიკოლოზი (ნამორაძე).

27 აგვისტოს არქიმანდრიტმა ნესტორმა, მონამეთის მონასტრის ხაზინდარის მღვდელ-მონაზონ მაკარის თანდასწრებით გადაიბარა მონამეთის მონასტრის შემდეგი ქონება: მონასტრის ორივე ეკლესია საღმრთო ჭურჭლებით, შესამოსლით, საღმრთო წერილითა და საეკლესიო წიგნებით; ასევე შენობები, მიწების გეგმები, ოქროს და ვერცხლის ნივთები, რომელიც აღმოჩნდა გაუყიდავი, ერთი უღელი ხარ-ურემი, მონასტრის შესავალ-გასავლის წიგნები,

21489 მანეთი ფული (ქიმ. №1205). ამასთანავე, მონამეთის მონასტერს ჰქონია სამი ბეჭედი.

საქართველოში კომუნისტური რეჟიმის დამყარების შემდეგ, ეკლესია უმძიმეს მდგომარეობაში ჩავარდა.

საუკუნეების განმავლობაში ქართველი ხალხი უდიდეს პატივს მიაგებდა წმიდა დიდმოწამეთა დავითისა და კონსტანტინეს წმიდა ნანილებს. „მონამეთობა“ ანუ „ორნიფობა“ საეკლესიო დღესასწაულთან ერთად ეროვნული დღესასწაულიც იყო და უამრავი ქართველი მორწმუნე მიდიოდა მონამეთის მონასტერში. სამწუხაროდ, ეს ფაქტი შეუმჩნეველი არ დარჩენია ე.წ. „ულმერთოთა კავშირის“ წევრებს, რომელიც ბოლშევკებმა ჩამოაყალიბეს და მათი მიზანი ქართული ეკლესია-მონასტრების შეურაცხყოფა, ძარცვა და განადგურება იყო. ჩვენდა სამარცხვინოდ, ის, რაც ჩვენი ერისათვის საუკუნეების განმავლობაში უდიდეს სიწმინდეს წარმოადგენდა, 1923 წლის 18 თებერვალს ათეისტების შეურაცხყოფის საგანი გახდა. ისინი შეიჭრნე მონამეთის მონასტერში და დიდმოწამეთა წმიდა ნანილებს შეეხნენ. აი, რას წერდა ქუთაისში გამომავალი ათეისტების გაზეთი „მუშა და გლეხი“: „აწ 18 თებერვალს მოხდა მონამეთის მონასტრის წმინდანების - დავით და კონსტანტინეს ნანილების გახსნა. ხალხმა თავისი თვალით დაინახა, რა ყოფილა დავითი და კონსტანტინე. ამ დღეს სამღვდელოებას გამოეცალა ხელიდან მდიდარი შემოსავალი. შემდეგ ეკლესიიდან გარეთ გამოაქვთ წმიდა ნანილები, მაღლობ ადგილზე ჩნდება ამხანაგი ვ. ბახტაძე, მას ხელში უჭირავს თავის ქალა წმინდანის და მიმართავს საზოგადოებას - „რა ხერხს მიმართავდა სამღვდელოება ხალხის მოსატყუებლად და რას უწოდებდა ის წმინდანს, სიტყვის გათავების შემდეგ მატარებელი ქუთაისისაკენ ნელა წამოვიდა, გზაში ყველას უჩვენებდნენ წმინდანის ნანილებს“ (მუშა და გლეხი. 1923 №9).

აი, ასეთი უბედურება დაატყვდა თავს მონამეთის მონასტერს. სიგიურემდე მისულმა ბრძომ საშინელი მკრეხელობა ჩაიდინა: წმინდანთა ნაწილები გამოიტანა მონასტრიდან, სადაც საუკუნეების განმავლობაში ინახებოდა. ერთი გადმოცემით, ალდგომის წინ, ვნების კვირაში, როდესაც ტაძარში ცისკრის ლოცვა ტარდებოდა, ვინმე უღირსმა მორჩილმა მიხაილმა, ჩუმად გაუღო მონასტრის შემოსასვლელი კარი „უღმერთოთა კავშირის“ წევრებს და ისინიც, უცხოელტომთა მსგავსად, თავს დაესხნენ მუხლმოდრეკილ მლოცველ ბერებს. ახალგაზრდა კომუნისტებმა დაარბიეს მონასტერი, ააწიოკეს და გაძარცვეს ეკლესია, გაიტანეს მთელი სიმდიდრე, ძვირფასი ხატები, წიგნები, ჩამოგლიჯეს ზარები. მონასტრის დაცვას შეენირა რამდენიმე ბერი. უგუნურებმა წმინდა დავითსა და კონსტანტინეს კიდურები დააგლიჯეს და, ნაძარცვ წივთებთან ერთად, მატარებლით ქუთაისისაკენ წაიღეს (თ. მჭედლიშვილი, წამება და ღვაწლი არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინესი: 23, 24).

სამწუხაროდ, ჩვენ არ ვიცით, მონამეთაში მოღვაწე რომელი ბერები შეენირნენ სიწმინდეების დაცვას. ქუთაისის სადგურზე აუარებელი ხალხი დახვდა მატარებელს. ყველას უნდოდა წმინდანების ნახვა. სადგურის მოედანზე ზღვა ხალხს სიტყვით მიმართა ამხანაგმა ვ. ბახტაძემ. შემდეგ ნაწილები პროფესიონელებში წაიღეს. გზაში ტევა აღარ იყო. საფიჩხიაზე უღმერთოებს დროგი ელოდებოდათ, რითაც ქუთაისში მონამეთა ნაწილებს დაატარებდნენ. დროგზე შემდგარი „ვაი ქართველი“ ხელში ათამაშებდა დიდმონამე ძმების თავის ქალებს, ერთმანეთს უკაკუნებდა და ქილიკიბდა: აბა, ამ ძვლებს თუ რამე შეუძლიათ, მავნონო. ამ ამბავს გადმოგვცემს არქიმანდრიტი თორნიკე (მოსეშვილი), რომელიც ბავშვობაში თვითონ იყო ამ სამარცხვინო ამბის თვითმხილველი. სამწუხაროდ, უღმერთოებმა წმინდანთა ნაწილებს დიდი ზიანი მიაყენეს. ამ დრომდე მათი სხეულები ერთიანი სახით, დაუნაწევრებლად ესვენა ლუსკუმაში.

1923 წელს, ანტირელიგიური კამპანიის დროს დასავლეთ საქართველოში დავითისა და კონსტანტინეს წმიდა ნაწილები სხვადასხვა რაიონებისა და სოფელები ჩამოატარეს. იმართებოდა მიტინგები, ხელისუფლების წარმომადგენელთა წინადადებით ეკლესიები იხურებოდა და მათ სასოფლო საბჭოებს გადასცემდნენ სხვადასხვა დანიშნულებისათვის. სწორედ ამის გამო იკვეხნიდა ანტირელიგიური კამპანიის მთავარი სულისჩამდგმელი და ორგანიზატორი ვ. ბახტაძე, რომ საქართველოში პირველად მისცეს ამ უდიდესი მნიშვნელობის მქონე საკითხს (ეკლესია-სამღვდელოების წინააღმდეგ ბრძოლას) მასიური კამპანიისა და ბრძოლის ხასიათი. „ქუთაისის „მორწმუნეთა“ იმ წმინდა ნაწილს, რომლისთვისაც ღმერთი მხოლოდ ძველი წეს-წყობილებაა და მისი მოციქულებია აქ ამბროსი და ნაზარი, ამ ნაწილს... დღესაც და ალბათ კიდევ დიდხანს შიშის ურუანტელით აგონებდათ ეს, მართლაც იშვიათად ნახული თავისი სიდიდით „გამოფენა“ ძველი ქვეყნის უწმინდურობისა და სიბინძურისა“ (ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის შრომები XIX:71).

წმინდანთა ნაწილების წალების შემდეგ დაისვა მონასტრის ყოფნა-არყოფნის საკითხი. ადგილობრივი ხელისუფლება შენობის დანგრევას მოიხოთოვდა. ახლომდებარე სხვადასხვა სოფლების ხელმძღვანელები უკვე დავობდნენ მონასტრის ქონების გადანაწილებაზე, მაგრამ საბედნიეროდ, საკითხი დადებითად გადაწყდა. საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭომ მონასტრის დანგრევა აკრძალა. მხოლოდ რამდენიმე საცხოვრებელი სახლი დაინგრა.

წმინდანების ნაწილების ქუთაისში გადატანიდან 10 დღის შემდეგ, ნაწილები პროფესიონელების სახლში (ყოფ. რიუინაშვილის ქუჩა) მოათავსეს. სამაზრო აღმასკომში შევიდა მონასტრის წინამძღვრის, არქიმანდრიტ ნიკოლოზის, წერილი – „საკითხი მონამეთის მონასტრისა“, რომელიც შემდეგი შინაარსისაა: „მონამეთის მონასტერი

აგებულია დიდი სნის წინ. აქ ინახება უძველეს ტყავზე ნაწერი ქართული სახარება. დავით და კონსტანტინეს ნეშტის წალებისა და ისტორიულ გარემოებათა შეცვლის გამო, ეს მონასტერი ჰკარ-გავს თავის მნიშვნელობას. იბადება კითხვა – მაშ, რა უნდა ვუყოფ მონასტერს? მონამეთის მონასტერი რომ მდებარეობდეს სადმე მოხერხებულ ადგილას და ეჭიროს ხელსაყრელი მდებარეობა, მონასტერი მოხმარდებოდა რამე კულტურულ საზოგადოებრივ დაწესებულებას. მონამეთის მონასტერი კი აშენებულია უდაბურ ადგილზე, ციცაბო კლდეზე. იგი არ ვარგა კლასადაც, ვინაიდან სოფლებს ძალიანა დაშორებული. სოფლის მცხოვრებთ სჭირდებათ ეს ეკლესია, რადგან ისინი აქ ასრულებენ თავიანთ ქრისტიანულ წესებს, სასაფლაოც კი მონასტრის ფარგლებში მდებარეობს. მონამეთის მონასტერი, მონამეების ნეშტის წალების შემდეგ, ფაქტობრივად დახურულია, ხოლო ეკლესია უმჯობესია დარჩეს ლიად და იარონ იმათ, ვინც ძველ რწმენას ჯერ კიდევ არ განშორებია. დროთა განმავლობაში დაგროვილი ფასიანი და ისტორიული მნიშვნელობის ნივთები ჩაიბაროს მთავრობამ ან გადმომბარდეს დასაცავად. კრებულის რიცხვი შემცირდეს. აქ დარჩენ მხოლოდ ისინი, ვისაც წასასვლელი არსად აქვთ. ახალი საბერო კაცის მიღება და ბერად კურთხევა მოისპობა, დარჩენილ ბერებს გამოეცხადოს, რომ არავითარი მთავრობის საწინააღმდეგო პროპაგანდა არავისთან გასწიონ“ (მ. კეზევაძე. წმინდანების გარეშე დარჩენილი მონამეთის მონასტერი. გაზ. „ჩემი ქუთაისი“. 2005 წ. №5).

მონასტრის ნივთთა მცირე წაწილმა ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში დაიდო ბინა. ამ უკანასკნელზე სულ მალე შემდეგი აქტი შედგა:

„გავხსენით საფინგანში მიბარებული შესანახად დაბეჭდილი ყუთი, რომელშიაც მოთავსებული იყო მონამეთის მონასტრის ვერცხლეულობა. აღნიშნული ვერცხლეულობა ავწონეთ და აღმოჩნდა,

რომ იყო წმიდა ვერცხლი 2 ფუთი 6 გირვანქა და 68 მისხალი, რაც უდრის 8824 მისხალს. თითო მისხალი ღირებულია 8 კაპიკად. აღნიშნული ვერცხლი მიყიდულია ქ. ბაქოში კამენისტის ქ. 35-ში მცხოვრებ რამაზ ზაქარიევს ფასად 749 მანეთად და 16 კაპიკად. (იქვე)

1923 წლის 20 აპრილს მონამეთის მონასტერში წირვა-ლოცვა შეწყდა და დახურულად გამოცხადდა. ამის შემდეგ ბოლშევიკებმა ქუთაისისა და იმერეთის სხვა რეგიონებში ანტირელიგიური კამპანია დაიწყეს, რომლის დროსაც უამრავი ეკლესია-მონასტერი დაიხურა. მორჩილი მიხაილა, რომელიც ლოგინში დაუძლურებული ინვა, თხამ რქებით აკუნა. ღვთის რისხვა დაატყდა ყველა იმ ადამიანს, რომელმაც ეკლესიების ნერგვა-განადგურებაში მიიღო მონაწილეობა.

1923 წლის 18 თებერვალს ქუთაისის ექიმთა და ბუნებისმეტყველთა საზოგადოების პრეზიდიუმის წინადადებით წმიდა დიდ-მონამეთა დავითისა და კონსტანტინეს წაწილებს ჩაუტარეს გამოკვლევა. „ჩვენ ქვემორე ხელის მომწერთა, იოსებ ჯინორიძემ, დავით ლორთქიფანიძემ, ივანე შეკიტოვსკიმ, ვალერიან აბზიანიძემ, ევსევ ლოსაბერიძემ დავათვალიერეთ მონამეთის მონასტერში დავით და კონსტანტინეს წაშთები. აღმოჩნდა შემდეგი: ვერცხლის კუბო-ყუთი, თავსახურის სახელურებში თოკაყრილი და დალუქული. ყუთის სიღრმეში ზევიდან დაფარული შესამოსლის ნაჭერი, მის ქვეშ ხელთ ნაქარვი პატარა „პირბადე“ და მეორე საფარი წითელი წინწკლებიანი სატინის საბნის პირი. მათ ქვეშ ძვლები ორი ჩონჩხისა: მარცხენა მხრით მდებარე ჩონჩხის წაწილები შემდეგია: თავის ქალა, ცალკე არის მარცხენა ბეჭი მხრის ძვლით, მოშავო კუნთის წაწილებით და კანით დაფარული სახსარში შენაწევრებული. ამავე კანის ქვეშ ჩანს დამხმარი კუნთის ძაფები. შემდეგ მენჯის ძვლები და მარჯვენა ბარძაყის ძვალი წვივის ძვლითურთ. ბარძაყის ძვალი დაფარულია

კანით. მარცხენა ბარძაყის ძვალი მენჯში თავისუფლად მოძრაობს. მარჯვენა ბეჭი მარცხენის მსგავსად სახსარში მხრის ძვალთან შეეთრებულია და კუნთებით და კანით ნაწილობრივ დაფარული. აქვე აწყვია ნეკნი რიცხვით 20 და სამი ლავინი, მარცხენა ხელის წინა მხარი კუნთებით და კანით მთლად დაფარული.

მეორე მარჯვენა მხარეს მდებარე ჩონჩხის ძვლები შემდეგია: თავის ქალა ორი კბილით ზედა ყბაში, აქვეა მარჯვენა ნაწილი მენჯის ძვლისა კანით დაფარული. მარჯვენა ნაწილი მენჯის ძვლისა ცარიელია. აქვეა გავა და ორი მალა ერთმანეთს შეერთებული. ცალკე ნაწილი ხერხემლის მალებისა, ცალკე კისრის 5 მალა. ლავინი ერთი და მარჯვენა ბეჭის ძვალი, მარცხენა ბარძაყის ძვალი, კანით ნაწილობრივ დაფარული წვივის ძვალი. აქვეა წინა მხრის ძვლები და მაჯის ორი ძვალი.“

კომისიას ასეთ კითხვას უსვამენ: „როგორ გგონიათ, თქვენ ამ ფაქტის შემდეგ ეს ნაშთები ხელოვნურადაა შენახული თუ ასეთი მოვლენა ბუნებრივია?“

პასუხი: „ჩონჩხის ღრუებში ჩასხმული შავი და მაგარი ნივთიერება არ არის მიზეზი ამ ძვლების შენახვისა, რადგან ეს ნივთიერება მხოლოდ ერთი ჩონჩხის თავის ქალაშია, ისიც ზერელეთ მოთავსებული და შემდეგ დროში გაკეთებული.“

კითხვა მეოთხე: „შესაძლებელია თუ არა დავუშვათ, რომ ის ძვლები მერვე საუკუნის შთამომავლობისაა?“ პასუხი - შესაძლებელია (გაზეთი „მუშა და გლეხი“. 1923 წ. №10).

ათეისტების მიერ შექმნილი კომისია, რომელმაც წმიდა ნაწილები დაათვალიერა, თავადვე მივიდა იმ აზრამდე, რომ წმიდა დიდმოწამეთა ნაწილები ბუნებრივად არის შენახული და ისინი მე-8 საუკუნეს განეკუთვნება.

ერთ-ერთი გადმოცემით, ბოლშევიკებმა განიზრახეს წმიდა ნაწილების მდინარე რიონში გადაყრა. ამ მიზნით მათ გაიარეს

ურიცკის, თბილისის, ლუქსემბურგის, კიროვის ქუჩები და მიადგნენ. მდინარე რიონს. ის-ის იყო ხიდზე უნდა შემდგარიყვნენ, რომ... პო, საკვირველებავ! ამ აპრილის მზიან დღეს ქარბუქი ამტყდარა, წამოსულა თავსხმა წვიმა და სეტყვა, ელვისა და ჭექა-ქუხილისაგან ჩამობნელებულა კიდეც და ქუთაისის მოსახლეობა მოწმე გამხდარა სასწაულისა, რომელმაც ეს გაუგონარი ბოროტება შეაჩერა. პროცესია ხილზე ვერ გადასულა, რადგან სახეში სცემდათ თურმე ქარი, სეტყვანარევი წვიმის შეუვალი კედელი აღმართული ხიდთან და მდინარე რიონამდე ველარ მივიდნენ. ამ სასწაულს წლების განმავლობაში მრავალი ოჯახი იხსენებდა (თ. მჭედლიშვილი. 2007.:28).

ამ ძნელდებოდის უამს აღსანიშნავია დიდი მამულიშვილის, საზოგადო მოღვაწის, ქუთაისის საისტორიო საზოგადოებისა და მუზეუმის დამაარსებლის, ტრიფონ ჯაფარიძის, ლვანლი. იგი დაუკავშირდა რესპუბლიკის სამეცნიერო დაწესებულებათა სამართველოს გამგეს, ვუკოლ ბერიძეს და შეატყობინა, რომ „განსაცდელში იყვნენ საქართველოს ეროვნული გმირები დავითი და კონსტანტინე“. ვუკოლ ბერიძე დაუკავშირდა მთავრობის წევრებს, რათა გადაერჩინათ ქართველი ერის სახალხო გმირების ნეშტები. მართლაც, თბილისიდან მოვიდა ბრძანება და ტრიფონ ჯაფარიძემ წმინდანთა ნეშტებს ქუთაისის მუზეუმში დაუდო ბინა (იქვე:29).

ტრიფონ ჯაფარიძეს დიდი როლი მიუძღვის როგორც დიდ-მოწამეთა ნაწილების, ასევე დასავლეთ საქართველოში მრავალი ხატისა და სინმინდის გადარჩენაში, იგი თურმე ურმით დადიოდა სოფელ-სოფელ, რათა ბოლშევიკებს გადარჩენილი საეკლესიო ქონება შეეგროვებინა. 1937 წელს ბოლშევიკებმა ტრიფონ ჯაფარიძე დასვრიტეს.

სამწუხაროდ, ჩვენ არ ვიცით, რა ბედი ენია მოწამეთის მონასტერში მოღვაწე ბერებს. ცნობილია მხოლოდ ის ფაქტი, რომ

1923 წელს აღმართულა მონამეთის ბოლო წინამძღვარი არქიმან-დრიტი ნიკოლოზ ნამორაძე, რომლის საფლავი დაკარგულად ითვლება. ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში, წმიდა დიდმოწამეთა ნაწილების გარდა, მონამეთის მონასტრის სხვა სინიდეებიც გადაიტანეს. საუკუნეების განმავლობაში მონამეთის მონასტერში დაბრძანებული იყო საწინამძღვრო ჯვარი, რომელშიც საქართველოს მეფე ბაგრატ IV არის მოხსენიებული, ასევე თამარ მეფის ეპოქის მაცხოვრის ოქროს ხატი; ქრისტეშობის მოოქროვილი ვერცხლის ხატი მე-11 საუკუნისა; მე-12 საუკუნის ხელნაწერი ოთხთავი, რომელიც შემკულია მათე, მარკოზ, ლუკა და იოანე მახარებელთა მინიატურებით. ყველა ეს სინიდე მონამეთის მონასტრიდან ქუთაისის ისტორიულ მუზეუმში 1923 წლის 20 ივნისს გადაიტანეს.

მონამეთის მონასტრის აღდგენა

1954 წლამდე მონამეთის მონასტერი დახურული იყო, ხოლო წმიდა დიდმოწამეთა ნაწილები – მუზეუმში დაბრძანებული.

1954 წელს ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტის, გაბრიელ ჩაჩანიძის, დეკანოზ ნაომი შავიანიძისა და მღვდელ ტრიფონ სულაკაძის მხარდაჭერით მონამეთის მონასტერში აღდგა წირვა-ლოცვა, შემდეგ კი, ივლისის თვეში, ქუთაისის ისტორიული მუზეუმიდან წმიდა დიდმოწამეთა ნაწილები. ბოლშევკიუბს სურდათ, დამით ფარულად გადაესვენებინათ წმინდანთა ნაწილები მონასტერში გადმოასვენეს, თუმცა მოსახლეობამ მაინც შეიტყო ამ ამბის შესახებ. ისინი ანთებული სანთლებით და ჩირალდნებით მიაცილებდა წმინდანთან ნაწილებს. ასე რომ, ქართველ ხალხს თვით ათეიზმის პერიოდშიც არ დავიწყებია წმიდა დიდმოწამენი და შესაბამის პა-

ტივს მიაგებდა მათ. დიდი ამაგი დასდო მოწამეთის მონასტერს ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა ნაომი შავიანიძემ. მას გაუყვანია გზა, აუგია საეპარქიო სახლი, დაუწესებია მატარებლის გაჩერება, მოუწყვია და მოუწესრიგებია მთელი მონასტერი (მ. შავიანიძე: მიტროპოლიტი ნაომი:13).

1958 წელს ქუთაისი-ტყიბულის გზატკეცილიდან მონასტრამდე 3 კმ-ის სიგრძის სამანქანო გზა გაიყვანეს. მოწამეთის მონასტრის აღდგენიდან, 1954 წლიდან, 1977 წლამდე მონასტრის წინამძღვარი იყო დეკანოზი ტრიფონ სულაკაძე, რომელიც 1977 წელს გარდაიცვალა. იგი დაკრძალულია მონასტრის ეზოში.

1978 წლიდან მოწამეთის მონასტრის წინამძღვარი იყო არქიმანდრიტი თორნიკე (გაგი) მოსეშვილი. 1973 წლიდან იქ მსახურობს ცელებატი მღვდელი გიორგი ბასილაძე.

უნდა აღინიშნოს, რომ კომუნისტურ პერიოდშიც მოწამეთის მონასტერს არ აკლდა თაყვანისმცემელი. ამას თვით კომუნისტებიც ვერ უარყოფდნენ. მაშინდელ პრესაში ყოველ მოწამეთობას ნახავდით ასეთ განცხადებას: კვირას, 13 ოქტომბერს, დღის 12 საათზე წყალწითელას სამონასტრო კომპლექსის ტერიტორიაზე გაიმართება სახალხო ზეიმი მიძღვნილი დავით და კონსტანტინე მხეიძეების ხსოვნისადმი. დღის 10 საათიდან იმოძრავებს ავტობუსი (ქუთაისი-1985. 11 ოქტომბერი).

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოწამეთის მონასტერში ტაძრის დღესასწაულზე უფრო იმატა მორწმუნეთა რიცხვმა. ახალი სტილით 15 ოქტომბერს, სადღესასწაულო წირვას აღასრულებს ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი კალისტრატე სამღვდელოებასთან ერთად. დილიდან საღამომდე არ წყდება ხალხის ნაკადი, ათასობით ადამიანი მიიჩეარის დიდმოწამეთა წმიდა ნაწილების თაყვანსაცემად. როგორც წარსულში, ისე დღესაც მოწამეთაში მრავალი სასწაული აღსრულება. ყველა, ვინც რწ-

მენითა და წრფელი გულით შეევედრება წმიდა დიდმოწამე და-
ვითისა და კონსტანტინეს, ღვთისაგან შენევნას იღებს. მრავალი
მორწმუნე იკურნება მძიმე სენისაგან, მრავალ უშვილოს შვილები
ეძლევა, დიდია ამ სასწაულთა რიცხვი. წმიდა დავითისა და კონ-
სტანტინეს გმირობა ქართველი ერისთვის ყოველთვის მაგალითის
მიმცემი იყო. საუკუნეების განმავლობაში მადლიერი ერი პატივს
მიაგებდა დიდმოწამეთა ღვაწლს.

2006 წლის 25 დეკემბერს ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპ-
ოლიტმა ხელახლა აკურთხა მოწამეთის მონასტერი, ჩატარდა სარ-
ესტავრაციო სამუშაოები: კედლები შეილესა თეთრად, მთავარ
ტაძარში დაიგო გრანიტის ახალი იატაკი და გამოიცვალა ტაძრის
კარები. კურთხევის შემდეგ მიტროპოლიტმა კალისტრატემ გადაიხ-
ადა წმიდა დავითისა და კონსტანტინეს პარაკლისი.

2007 წლის 22 თებერვალს გარდაიცვალა მოწამეთის მო-
ნასტრის წინამდებარი არქიმანდრიტი თორნიკე (გაგი) მოსეშ-
ვილი, რომელიც 27 თებერვალს მონასტრის ეზოში დაკრძალეს.
ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა კალისტრატემ შენდობის
ლოცვა წაიკითხა. დაკრძალვას დაესწრნენ დავით გარეჯის, ჯიხ-
ეთის, ულუმბოს მონასტერთა წინამდლვრები, მრავალი სასულიერო
და საერო პირი.

2009 წლის ოქტომბერში ქუთაისიდან გადააბრძანეს ახალი
ლუსკუმა წმიდა დავითისა და კონსტანტინეს ნაწილებისათვის,
წმიდა ნაწილების გადასვენებას დაესწრო მიტროპოლიტი კალის-
ტრატე და მრავალი მორწმუნე.

მოცამათა დღეს

2008 წლის სექტემბრიდან მოწამეთის მონასტრის ისტორია-
ში ახალი ეტაპი იწყება. უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის
ლოცვა-კურთხევით მონასტრის წინამდლვრად დაინიშნა მღვდელ-
მონაზონი ელიაზარ ივანეიშვილი: იგი 1979 წელს თერჯოლის
რაიონ სოფელ ჭოგნარში დაიბადა. დაამთავრა ჭოგნარის საშუალო
სკოლა, შემდეგ – ქუთაისში უმაღლესი სასწავლებელი იურიდიული
ფაკულტეტის განხრით. 2001 წლიდან მორჩილად მსახურობდა სა-
პატრიარქოს რეზიდენციაში. 2006 წელს უწმიდესისა და უნეტარე-
სის ლოცვა-კურთხევით ბერად აღიკვეცა თბილისის ფერიცვალებ-
ის სახელობის მამათა მონასტერში.

2007 წელს უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ლოცვა-
კურთხევით ყაზბეგის რაიონ სოფელ სნოში წმიდა მეფე ვახტანგ
გორგასლის სახელობის ეკლესიის მშენებლობაზე გაიგზავნა. ამავე
წელს კათოლიკოს-პატრიარქის ლოცვა-კურთხევით გერგეტის
სამების ტაძარში დიაკვნად ხელი დაასხა სტეფანწმიდისა და ხევის
ეპისკოპოსმა პეტრემ (ცაავა).

2006-2007 წლებში მოლგანეობდა სოფელ სნოში. ეკლესი-
ის მშენებლობის დასრულების შემდეგ კათოლიკოს-პატრიარქის
კურთხევით დაბრუნდა საპატრიარქოში.

2007 წლის 11 ნოემბერს სამების საპატრიარქო ტაძარში უწმიდეს-
მა და უნეტარესმა ილია II-მ ხელი დაასხა მღვდელ-მონაზონად. იმავე
წლიდან იგი დაინიშნა მღვდელმსახურად კოჯვრის წმიდა თამარ მეფის
სახელობის ეკლესიში, საჯარისო ნაწილის მიმდებარე ტერიტორიაზე.

2008 წლის სექტემბერში კათოლიკოს-პატრიარქის ლოცვა-
კურთხევით დაინიშნა მოწამეთის მონასტრის წინამდლვრად და აყ-
ზანილ იქნა იღუმენის ხარისხში.

2010 წლის 13 ივნისს სვეტიცხოვლის საკათალიკოსო ტაძარში უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ დააჯილდოვა გამშვენიერებული ჯვრის ტარების უფლებით.

2009 წლის ნოემბრიდან მონასტერში დაიწყო სარესტავრაციო აღდგენითი სამუშაოები, რომელსაც ასრულებდა სამშენებლო კომპანია „ტოპქ“. მთავარი ტაძარი და სამრეკლო გადაიხურა კრამიტით, შეიცვალა წმიდა ნაწილების ლუსკუმის სადგარი, რომელიც მოპირკეთდა მარმარილოს ქვით, დამზადდა კაკლის ლუსკუმა, რომელსაც ზემოდან ფარავს ასევე კაკლის ხისგან დამზადებული სვეტი. ახალი კაკლის ხის ლუსკუმა ვერცხლით მოჭედა ავთანდილ მოწონელიძემ. მოჭედილი ვერცხლი მოაბაჯალლოვა და ძვირფასი ქვებით შეამკო თეიმურაზ ჭეიშვილმა. ლუსკუმის მინანქარი შეასრულა მღვდელმა ლევან ნაცვლიშვილმა. ხატმწერმა ვლადიმერ კეჭეხმაძემ დაწერა წმიდა დავითისა და კონსტანტინეს ახალი ხატი, რომელიც ვერცხლით მოჭედა ავთანდილ მოწონელიძემ, მოაბაჯალლოვა და ძვირფასი ქვებით შეამკო თეიმურაზ ჭეიშვილმა. მინანქარი შეასრულა მღვდელმა ლევან ნაცვლიშვილმა.

მთავარ ტაძარში, ძველი ხის კანკელის ნაცვლად, დაიდგა ახალი თეთრი ქვის კანკელი, რომელიც შემკულია ძველი ქართული ჩუქურთმებით. ურთხმელის ხისაგან დამზადებული ახალი აღსავლის კარით შეიცვალა ძველი. საკურთხეველში რესტავრაცია ჩაუტარდა მაცხოვრის ძველ ფრესკას. შემდგომში დაგეგმილია მთავარი ტაძრის მოხატვა. გამოიცვალა, ძვირფასი ხითა და ლითონით შეიმკო ტაძრის კარები. აღდგა მონასტრის მთავარი შესასვლელი კარიბჭე, აღდგა ძველი სვანური კოშკი. შესასვლელის პირველ ნაწილში, მარჯვენა მხარეს, აშენდა ვიზიტორთა ცენტრი, რომელსაც ზემოდან აქვს გადასახედი ირგვლივ მოაჯირით.

გადაკეთდა მიტროპოლიტ ნაომის დროინდელი შესასვლელი, ახალი ხიდი – თამარ მეფის დროინდელი ხიდის მსგავსად; აღდგა

მთავარ ტაძარში შესასვლელი და ნახევარკუნძულზე გასასვლელი კოშკები; რესტავრაცია გაუკეთდა კოშკზე მიდგმულ შენობას, რომელშიც განთავსდება მღვდელმთავრის რეზიდენცია; მოწერიგდა მთავარი ტაძრის ეზო; გაკეთდა წყალგაყვანილობა, ახალი ელექტროსადენბი; ტყიბულის გზატკეცილიდან დაიგო ახალი ასფალტი, სანიაღვრე სისტემით; რკინიგზიდან მონასტრის შესასვლელამდე დაიგო გრანიტის ქვაფენილი სანიაღვრე სისტემით, მოაჯირითა და განათების ბოძებით; მთავარი ტაძრის მიმდებარე ტერიტორიაზე, კერძოდ ნახევარკუნძულზე, აშენდა ახალი სამონასტრო კომპლექსი, აიგო ექვსი ახალი კელია 20-25 ბერზე; აშენდა ახალი, მთავარანგელოზთა სახელობის, ბაზილიკური ეკლესია; აიგო ახალი სატრაპეზო, რომელსაც მდინარე წყალწითელას ხეობაში. აქვს გადასახედი აიგანი მოაჯირით; სატრაპეზოს ქვედა ნაწილში გაკეთდა სანთლის დამამზადებელი ოთახი თავისი საწყობით. ამჟამად მოწამეთის მონასტერში არის სულ სამი ტრაპეზი: მთავარი ტაძრის – წმიდა დავითისა და კონსტანტინეს სახელობისა, შესასვლელ კოშკი – ღვთისმშენებლის ხარების სახელობისა და ახალი – მთავარანგელოზთა სახელობისა.

დღეისათვის მონამეთის სამონასტრო კომპლექსში მოღვაწეობენ:

წინამღერა – იღუმენი ელაიზარ ივანეიშვილი;

დეკანოზი სულხან ღუდუშაური - 1982 წლიდან;

მღვდელი გიორგი ბასილაძე - 1973 წლიდან;

მღვდელი დავით ხელაძე - 2008 წლიდან;

ბერ-დიაკონი კვიპრიანე სოხაძე - 2008 წლიდან;

ბერი კონსტანტინე კობეშავიძე.

**მონაშეთის მონასტრის საფლავის ნარჩენები
საკურთხევლის გარეთ აღმოსავლეთით გრანიტის საფლავის
ქვაა წარწერით:**

„ქვა ესე უქმენით კრებულმა ძმასა ჩვენსა იღუმენს, ევსევს
ჭიჭინაძეს დიდს მოღვაწეს და დაუღალავს ამა მონატრის მუშაკს
1837-1912 გაცხოვნოს“.

იქვე გვერდით გრანიტის ქვაა წარწერით:

„იღუმენი სპირიდონი გარდაიცვალა 1907 წლის 29 ივლისს“.

იქვე – „ამა ლოდსა ქვეშე განისვენებს მღვდელ-მონაზონი
ეგნატე გარდაიცვალა 1911 წ. 2 დეკემბერს“.

ეზოში დაკრძალული არიან:

„აქ განისვენებს დეკანოზი ტრიფონ ოქროპირის ძე სულაკა-
ძე 1896-1977 მონამეთის ტაძრის წინამდღვარი 1954 წლიდან 1977
წლამდე.

მის გვერდით: ღმერთო განმარიდე ბოროტსა შიგან და დამი-
ცავ ყოველსა ავისგან“.

მონამეთის მონასტრის არქიმანდრიტი თორნიკე (გაგი) მო-
სეშვილი 1916-2007.

მონასტრის ეზოში ჩრდილო დასავლეთით:

ხის ძირში ქვაზე წარწერა წაშლილია:

უნდა იყოს-მღვდელ-მონაზონი პეტრე...

მოღვაწეობდა 1842 წელს... გარდაიცვალა 1897 წელს.

ცოტა ზემოთ ძველი საფლავის ქვაზე წარწერა წაშლილია.

შესასვლელთან ჩრდილოეთით ორი საფლავის ქვაა.

ერთზე, უფრო მცირეზე, გამოსახულია ჯვარი, წარწერა
წაშლილია.

მეორე ლოდზე წერია: ლოდსა ამას ქუეშე მწირ-მონაზონი

იოვანე, გარდაიცვალა ტიფით. 1891 წელს ნოემბრის 20-ში.
შემდეგ ტექსტი გაურკვეველია.

მონაშეთის მონასტრის ცინამდლები 1785 ლეილა იყვნენ:

1785-1825 წ. არქიმანდრიტი გერასიმე (ლორთქიფანიძე)

1825-1826 წ. მღვდელ-მონაზონი ექვთიმე

1826-1850 წ. იღუმენი პორფირი (წერეთელი)

1850-1861 წ. მღვდელ-მონაზონი იოანე

1861-1866 წ. არქიმანდრიტი სერაპიონი (ახვლედიანი)

1866-1880 წ. იღუმენი მიტროფანე

1880-1905 წ. არქიმანდრიტი ბესარიონი (ახვლედიანი)

1905-1909 წ. არქიმანდრიტი პიროსი (ოქროპირიძე)

1909-1912 წ. არქიმანდრიტი ნესტორი (ყუბანეიშვილი)

1912-1916 წ. არქიმანდრიტი დოსითეოსი (ბერძენიშვილი)

1916-1919 წ. არქიმანდრიტი ნესტორი (ყუბანეიშვილი)

1919-1923 წ. არქიმანდრიტი ნიკოლოზ (ნამორაძე)

1954-1977 წ. დეკანოზი ტროფინი (სულაკაძე)

1978-2007 წ. არქიმანდრიტი თორნიკე (მოსეშვილი)

2008 წლიდან იღუმენი ელიაზარი (ივანეიშვილი)

მონასტრის მონასტრის სიცვილეები

მონამეთის მონასტერში უმთავრესი სიწმინდე იყო და არის წმინდა დიდმონამეთა დავითისა და კონსტანტინეს ნაწილები. 740 წელს აღსრულებული წმინდანები 300 წლის განმავლობაში ხარების ეკლესიის ქვემოთ მდგებარე აკლდამაში იყვნენ დასვენებული. დაახლოებით 1040 წელს ბაგრატ მეოთხის მეფობის დროს დიდმონამეთა ნაწილები ამოასვენეს ახლადაგებულ მონასტერში, სადაც საუკუნეების განმავლობაში ლუსკუმაში უხრწელად იყვნენ დაპრძანებული.

ვახუშტი ბატონიშვილი თავის ნაშრომში „აღწერა სამეფო-სა საქართველოსა“, რომელიც 1742-1745 წლებში დაიწერა, გადმოგვცემს „სხენან აქა ტაგრუცთა* შინა მონამენი ქრისტესნი დავით და კონსტანტინე, მდეპარენი ანცა ხორცითავე, რომელნი ანამნა მურვან ყრუმ“ (ბატონიშვილი ვახუშტი 1973:753), როგორც ვხედავთ, მე-18 საუკუნის პირველ ნახევარში წმიდა დიდმონამეთა ნაწილები უხრწელი იყო და ისინი ლურჯუმაში იყვნენ დაპრძანებული.

მე-19 საუკუნის 40-იან წლებში ალექსანდრე მურავიოვი თავად დაესწრო პარაკლისს, რომლის დამთავრების შემდეგაც იღუმენმა პორფირიმ გახსნა ლუკუმა და წმიდა ნაწილებიდან გადმოსულმა კეთილსურნელებამ მთელი ტაძარი მოიცვა. მართლაც, უდიდესი მადლის მქონე სიწმინდეები გააჩნია ქართველ ერს და საუკუნეების განმავლობაში მრავალი ადამიანი, ვინც რწმენით მიეახლებოდა წმინდანთა ნაწილებს, ცოდვათა შენდობასა და კურნებას იღებდა. მე-19 საუკუნის ბოლოს მონამეთის მონასტერი და იქ დაპრძანებული სიწმინდეები ხელოვნებათმცოდნე ნიკოდიმ კონდა-

* ტაგრუცი არის ნაგები საფლავი

კოვამა მორინახულა და აღწერა ისინი. ამ სიწმინდეების ნაწილი დღეს ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმშია დაბრძანებული, მათ შორისაა:

1. თამარ მეფის დროინდელი მაცხოვრის ოქროს ხატი სანაწილეთი (7X9), ქრისტეს ხატი ფერწერულია, ნახევარფიგურა და შარავანდედი შესრულებულია ჭედურობითა და გრავირებით. ხატს ზურგი ეხსნება, მასში ბუდეებია წმინდა ნაწილებისათვის, აგრეთვე მედალიონი წმ. იაკობის გამოსახულებით. ზურგს საკეტი აქვს მორგებული. ხატის ზურგზე ჯვრის ირგვლივ არის რვასტრიქონიანი ასომთავრული წარწერა: „უფალო რომელმაც ივნე ჯვარსა უვნებელმან და წმიდანი შენი ადიდენ, მეცა ვარდან დადიანსა მფარველ მექმენ“. წარწერაში მოხსენიებულია ამ ხატის დამკვეთი ვარდან დადიანი, რომელიც თამარ მეფის დროს მსახურთულუც-ვარდან დადიანი, შეუნირავს XII საუკუნის ბოლოს, აქედან ჩანს, რომ მონამეთის მონასტერს თამარ მეფის დროსაც მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა.

2. ვერცხლის პატარა ჯვარი, ირგვლივ მორთული იყო ორნამენტებით, შუა ნაწილში გამოსახული იყო წმიდა გიორგი და თეოდორე ტირონი, ჯვარს 6. კონდაკოვი X-XII საუკუნით ათარი-ლებდა.

3. მაცხოვრის ვერცხლის ხატი ყოვლისმპურობელი, ხატი იყო ჭედური, ქრისტე - სახარებით ხელში, ხატი გვიანპერიოდს განეკუთვნებოდა.

4. მონამეთის მონასტრის ქრისტეშობის ხატი, ვერცხლის ჭედური 35X31, ხატზე შობის სცენაა გამოსახული, წარწერით „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა... „გვერდებზე ოთხი ანგელოზია გამოსახული მარჯვენა ცენტრალურ ადგილზე გამოსახულია მჯდომარე ღვთისშობელი, ხატის მარჯვენა კუთხეში იოსებია - ხე-

ლზე ნიკაპით დაყრდნობილი, ხატის ცენტრში ქრისტეს განბანვის სცენაა, მარცხენა მხარეს, ზემოთ – მოგვთა თაყვანისცემა, ქვემოთ კი – მწყემსთა თაყვანისცემა, მათ წინ ოთხი ცხვარი და ნაჯახია გამოსახული. ხატს ყოფს ორნამენტირებული ცის თაღი, რომლის ქვემოთ – რვაქიმიანი სოლომონის ვარსკლავია გამოსახული. ხატი XI საუკუნით თარიღდება.

5. განსაკუთრებით საინტერესოა მონამეთის მონასტრის საწინამძღვრო ჯვარი, რომლის ზომაა 19,58X30 სმ. იგი ქვედა ნანილში გატეხილია და შემკულია 12 თვლით. მედალიონი დაკარგულია. ჯვარი ჩადგმულია გვიანი პერიოდის სიონში, რომელზეც გამოსახულნი არიან: ღვთისმშობელი, მაცხოვარი და წმინდა მონამენი დავითი და კონსტანტინე.

მონამეთის მონასტრის აგების თარიღის განსაზღვრისას განსაკუთრებული როლი ენიჭება მონამეთის საწინამძღვრო ჯვარს.

მ. ბროსემ საწინამძღვრო ჯვრის წარწერა XI საუკუნით, კერძოდ ბაგრატ IV-ის ეპოქით დაათარიღა, რადგან წარწერაში მოხსენიებულია ტიტული „ნოველისიმოსი“, რომელსაც ბაგრატ მეფე ატარებდა. ამავე პერიოდით დაათარიღა მონასტრის დაარსება ასევე დ. ბაქრაძემ. 1884 წლის №11 გაზეთი „მწყემსიც“ 1040 წლით ათარიღებს მონასტრის დაარსებას.

განსხვავებული მოსაზრება აქვს მკვლევარ ნ. ბალანჩივაძეს. იგი მიიჩნევდა, რომ ბაგრატ დიდში იგულისხმება 1360-1395 წლებში მოღვაწე მეფე ბაგრატ დიდი, რაც ნაკლებსარწმუნოა.

ჯვრის მხარეზე კი წარწერებია: „ქრისტე, ადიდე ბაგრატ აფხაზთა მეფე და ნოველისიმოსი. ქრისტე შეიწყალე სოფრონ ერუშნელი, ძე ქველისა, ისეო ქრისტე განუსვენე სულსა მხეციძისა“.

მნიშვნელოვანია ასევე მონამეთის მონასტრის XII საუკუნის ოთხთავი, რომელიც პერგამენტზე არის შესრულებული (ზომა

26X19 სმ). შემონახულია წინაპირი და ზურგი ვერცხლის ორი ფირფიტით, ჭედური რელიეფითა და ორნამენტით. სახარება შემკულია მათე, მარკოზ, ლუკა და იოანე მახარებლის მინიატურებით, ორნამენტირებული თავსართავებითა და კამარებით.

ხალხში კიდევ ასეთი გადმოცემა არსებობდა: მონასტრის გალავანში ლამის სათევად მისული ხალხი მთელი ლამე წყალ-წითელას ნაპრალს გადაჰყურებდა, იქნება ნათლის სვეტები და-ვინახოთ წყალ-წითელას მდინარეშიონ. ხალხს სწამდა, რომ წმინდანთა არგვეთის მთავართა ხსენების ღამეს უსათუოდ ნათლის სვეტები გამოჩნდებოდა წყალწითელას მდინარეში და მხოლოდ ის მლოცველი დაინახავდა, რომელიც წმინდა გულით ლოცულობდა და ცოდვები შენანებული ჰქონდა (კვალი. იქვე). ამჟამად, სოფელ მონამეთაში ასეთი გადმოცემა მოვისმინეთ: ქვის ლოდს, რომელიც წმიდა მონამეებს დაჰკიდეს, საუკუნეთა განმავლობაში ხალხი პატივს სცემდა. მე-20 საუკუნეში, თითქოს ბოლშევიკებს ეს ქვა მდინარე წყალწითელაში გადაუგდიათ სამრეკლოს გვერდით, რკინის მოაჯირის პირდაპირ და მონამეთობა ღამეს, ვინც რწმენით შეხედავს ნათლის სვეტს დაინახავსო.

ძველად ღვთისმშობლის ხარების ეკლესიას ჰქონია სამალავი, რომელიც საკურთხევლიდან ქვემოთ გადიოდა ხეობაში და მტრის შემოსევის დროს იყენებდნენ.

მონამეთის მონასტრის კედლის ნარჩენები

მთავარი ტაძრის ჩრდილოეთის შესასვლელ კართან წარწერა ძლიერ დაზიანებულია: წელსა ქრისტეს აქეთ 741 წელს წამებულ არიან წმიდა დავით და კონსტანტინე არგვეთის მთავარნი მურვან ყრუსაგან და წმიდანი ნაწილნი მათნი აქვე ძველს დანგრეულს ხარების ეკლესიის აკლდამაში დასვენებული, ხოლო აღმშენებელ არს.... 1868 იხსენიება იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი... არქიმანდრიტი ბესარიონი, წარწერის ბოლო ნაწილიც დაზიანებულია.

მთავარი ტაძრის შესასვლელში მდებარე კოშკის

ნარჩენა:

ეს კოშკი აღდგენილი და განახლებულია 1972 წელს ქუთათელ-გაენათელ მიტროპოლიტ რომანოზის მეოხებით.

მონასტრის შესასვლელი კარიბჭის გვერდით მდებარე სვა-ნური კოშკის წარწერა ძლიერ დაზიანებულია:.... ავაგე კოშკი....

მურზაყან დადეშქელიანი... სასწაულსა... მთელმა კრებულ-მა... მრავალი წელი.... ქვის დაფაზე წმინდანია გამოსახული.

ამ წარწერაში საუბარია სასწაულზე: მურზაყან დადეშქე-ლიანს ძე არ ჰყავდა, მან დახმარება დავით და კონსტანტინეს შეს-თხოვა, რომლის შემდეგაც ხუთი ვაჟი შეეძინა და პატივისცემის ნიშნად ეს კოშკი ააგო. ეს სასწაული დაახლოებით მე-19 საუკუ-ნეში აღსრულდა.

სამრეკლოს წარწერა: 1846 წელსა მებრძანა მაღალყოვლად-უსაღმვდელოესობის იმერეთის მიტროპოლიტის დავითისაგან, კონდაქტით მიმოსვლა სამწყსოსა მისსა განვრცელებისათვის ამა მონასტრისა, ხოლო მე მორჩილ ვექმენ და ამა მონასტრება დავხ-

არჯეთ და განვავრცეთ და ესეცა სამრეკლო კარისბჭე აღვადგი-ნეთ ძალითა მაღალისათა. წამკითხველთაგან შენდობას ვითხოვ ამა წმიდასა მონასტრის წინამდღვარი პორფირე წერეთელი. შემ-წირველნი ამა წმიდასა მონასტრისანი ღმერთმან კურთხევით მოიხ-სენოს და მოქენეობს თქვენ მიერ შენდობასა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გ. ავალიშვილი, მგზავრობა თბილისიდან იერუსალიმამდე, თბ., 1967 წ.
2. გ. გეგეჭკორი, მონამეთა, ქუთ., 1991 წ.
3. ი. გუნია, საქართველოს მონასტრები, თბ., 2005 წ.
4. მ. კეზევაძე, მონამეთის მონასტრის წინამდღვრები ეგზარქოსობის დროს, საქართველოს სიძველენი, 2006 წ., №9.
5. მ. კეზევაძე, მონამეთის მონასტერი, განთიადი, 1991 წ., №8.
6. მ. კეზევაძე, წმინდანების გარეშე დარჩენილი მონამეთის მონასტერი. გაზეთი „ჩემი ქუთაისი“, 18 თებერვალი, 2005 წ.
7. მ. კელენჯერიძე, საქართველოს საეკლესიო ისტორია, თბ., 1886 წ.
8. თ. მჭედლიშვილი, წამება და ღუაწლი დაუჯდომელი წმინდანთა და დიდთა მონამეთა არგვეთის მთავართა დავით და კონსტანტინესი, თბ., 2007 წ.
9. მ. საბინინი, საქართველოს სამოთხე, პეტერბ., 1882 წ.
10. გ. ტყეშელაშვილი, 1923 წლის საეკლესიო რეფორმა ქუთაისში. ქუთაისის ისტორიული მუზეუმის შრომები, XIX ს., ქუთ., 2009 წ.
11. ქართლის ცხოვრება, ტ. I, თბ., 1955 წ.
12. ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, თბ., 1973 წ.
13. ქართული ეკლესია და მისი სიძველეები, თბ., 1992 წ.
14. მ. შავიანიძე, გზა ლმერთისაკენ, მიტროპოლიტი ნაომი, ქუთ., 2006 წ.

15. წმიდა მონამენი დავით და კონსტანტინე და მონამეთის მონასტერი, ქუთ., 1906 წ.
16. წმიდა ნინოს სახელობის ქუთაისის №3 საჯარო სკოლა, მონამეთა, ქუთ., 2006 წ.
17. კავკა. 1850 წ. №75.
18. Кондаков Н. Опись памятников дровности некоторых храмах и монастырях Грузии. спб. 1890 г.
19. Записки общесво любителей кавказской Археологии. I. Тир. 1875 г.
20. Муравьев А.Н. Грузия и Армения спб. 1848 г. ч. I.
21. გაზეთი მუშა და გლეხი, 1923 წ., №5.
22. გაზეთი მუშა და გლეხი, 1923 წ., №10.
23. გაზეთი კვალი, 1893 წ., №45.
24. გაზეთი მწყემსი, 1895 წ., №17.
25. გაზეთი ქუთაისი, 1985 წ., 11-12 ოქტომბერი.
26. გაზეთი მწყემსი. 1895 წ., №17

ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი
ქიმ. №334, 484, 487, 491, 499, 558, 568, 706, 788, 1072,
11114, 1131, 1173, 1183, 1194, 1195, 1205.

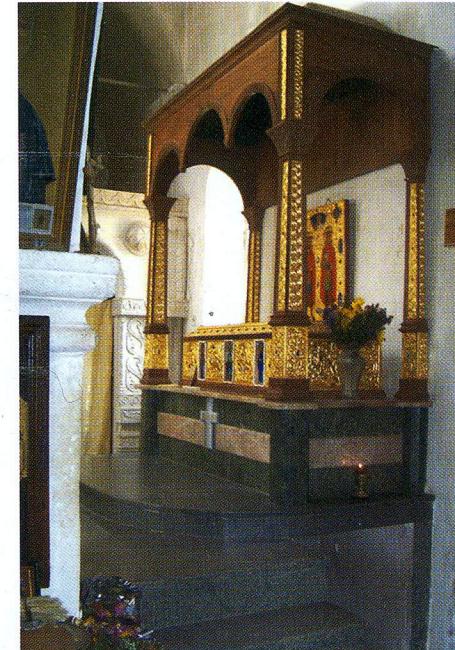
ქუთაისის ცენტრალურ სახელმწიფო არქივი
ფონდი 21. საქმე №252, 299, 592, 5928, 5927, 6659, 19996,
19555, 20266, 21724, 22196, 2096, 26220, 26789, 27140, 27204.
კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის
თედო უორდანიას ფონდი №446. გვ. 219.

მოწამეთის მონასტრის

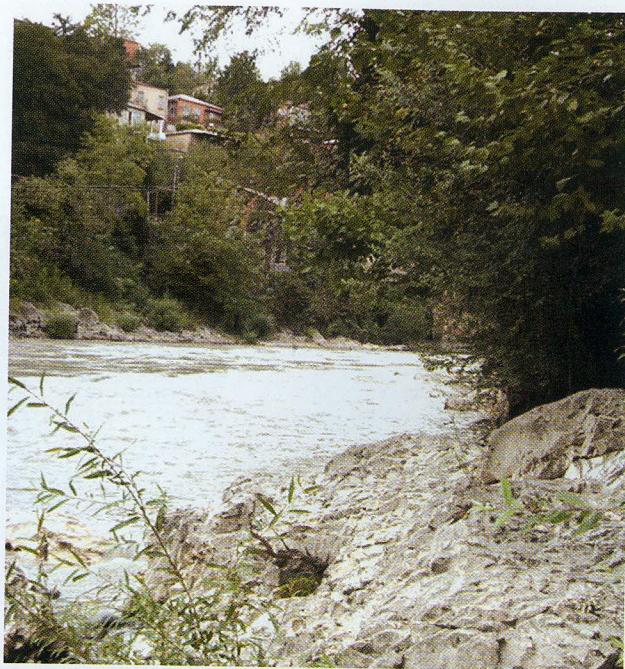
სიცონდები და ხედები (ფოტოკოლაჟი)

შესავალი	3
მიზანი და პირისა და კონსტანტინეს ცხოვრება	6
მონახვი	17
მონახვი ექსარხოსობის პარიოდი	24
მონახვი 1917-23 წლებში	45
მონახვის მონასტრის აღზენი	56
მონახვი დღეს	59
მონახვის მონასტრის საფლავის ცარცოლები	62
მონახვის მონასტრის სიცონდები	64
მონახვის მონასტრის კედლის ცარცოლები	68
გამოყენებული ლიტერატურა	70
მონახვის მონასტრის სიცონდები და ხედები (ფოტოკოლაჟი)	72

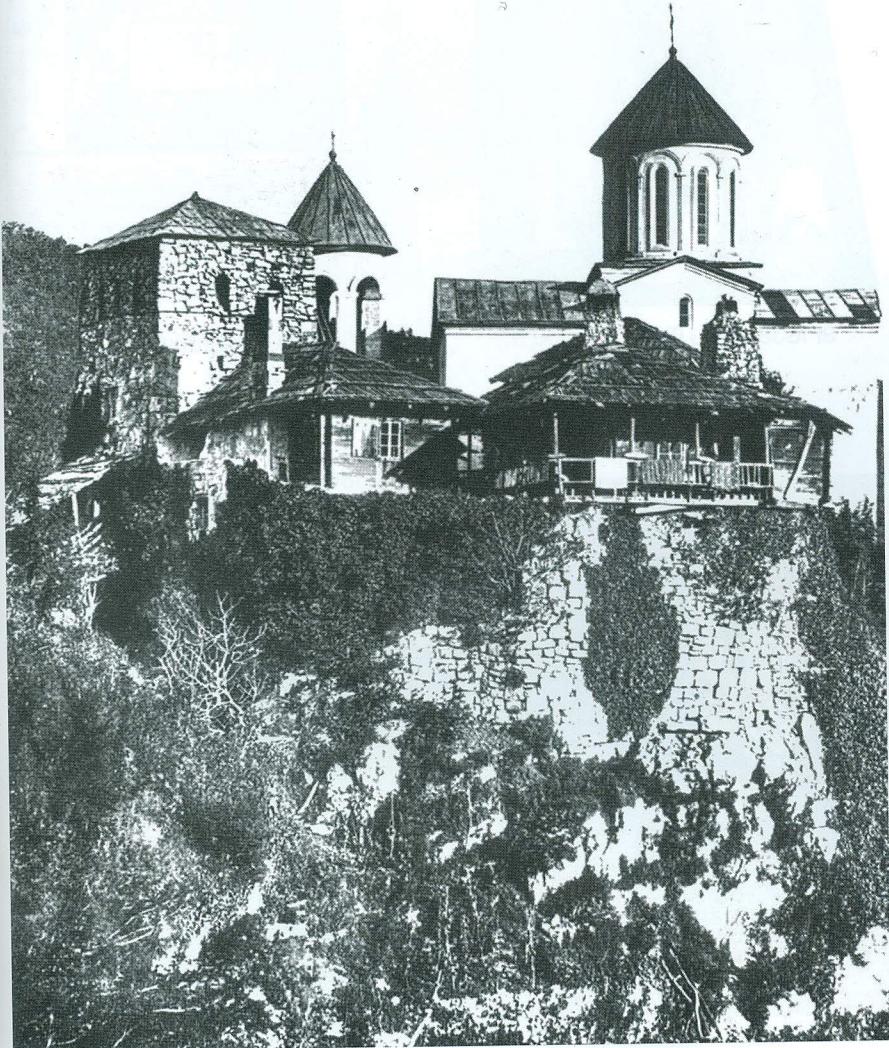
ნე. ჭილეონაეა დავითი და კოსტანტინე

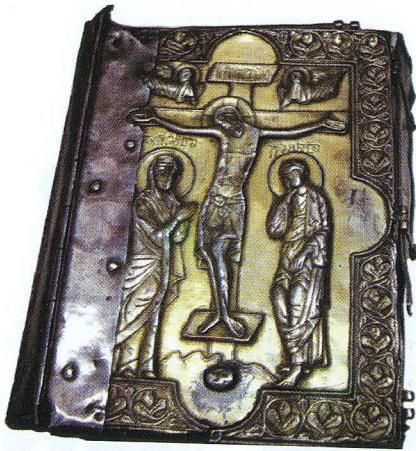
ხეილეათია ამოპლავების აღგილი მდ. რიონი

1. ეონამეთის საციხეაქლვრო ჯვარი XIს.
2. ეფვ კაგრატ IV

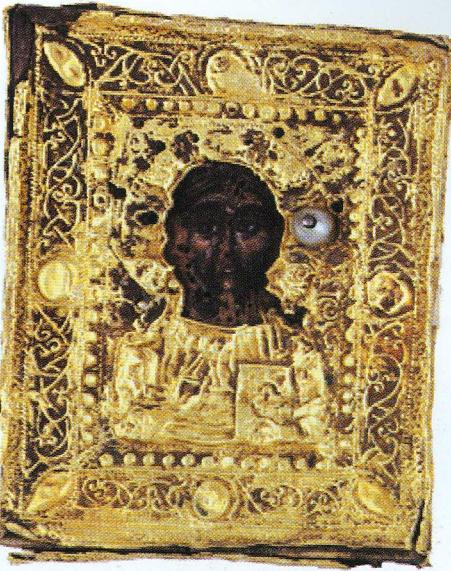
ეონამეთის მონასტერი XIს.

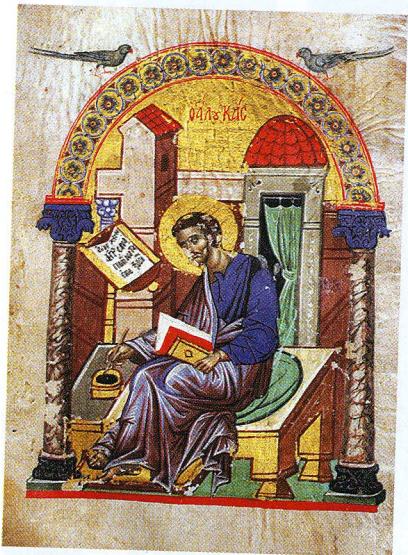
მონასტირის ოთხთავი XI ს.

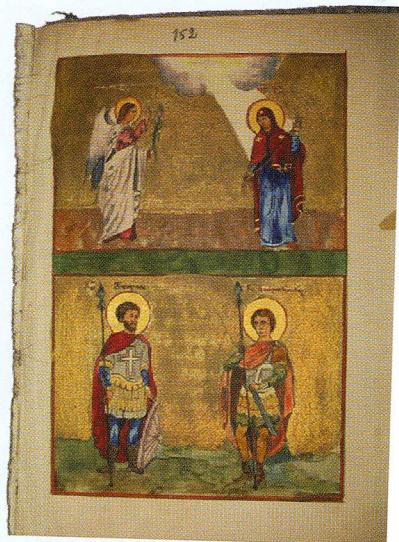
მონასტირის ოთხთავი XI ს.

მაცხოვლის ხატი XII ს.

მონასტირის ოთხთავი XI ს.

მონასტირის ოთხთავი XIX ს.

მაცხოვლის შოპის ხატი XI ს.

მონასტერი XX ს.

მონასტერი 1954 წ.

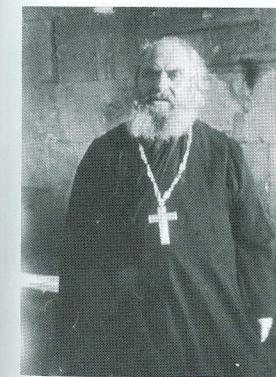
მღ. გიორგი
ეპისკოპოსი

არქიეპიფრიტი
ცესტორ ყუჩავითვილი ნიკოლოზ ნიმორაძე

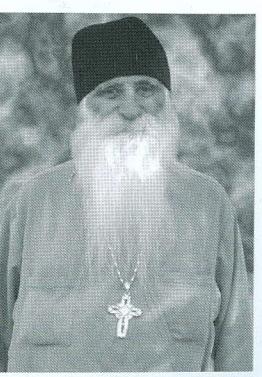
არქიეპიფრიტი
ნიკოლოზ ნიმორაძე

დეკანი
ტრიზონ სულაკაპე

არქიეპიფრიტი
თორნიკა მოსევაშვილი

აღვძელი
გიორგი ბასილაძე

კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II მონახველაში 1984 წ.

მიტროპოლიტი კალისტრატე მონასტრის პრეზულთან

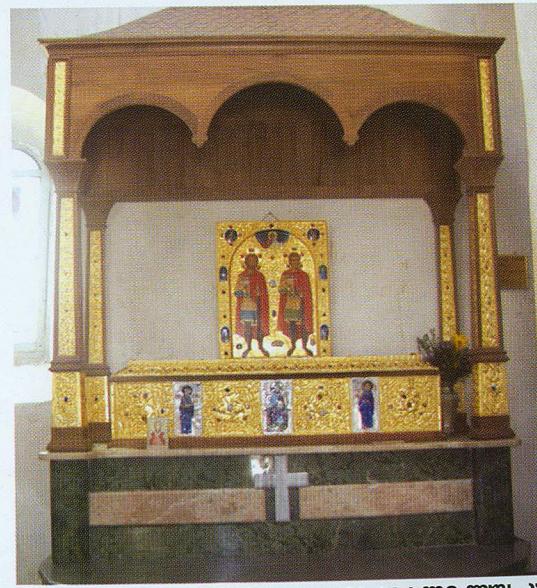
ღვთისმოქლის ხარების ეკლესია

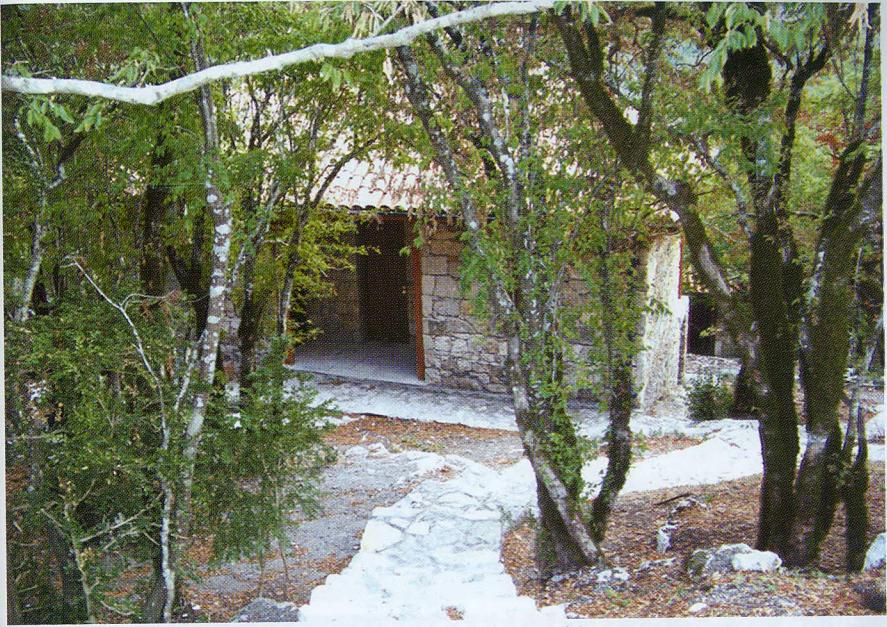
ღვთისმოქლის ხარების ეკლესია

აოცახათის მონასტრის წინამდებარი ილუსტრი ელიაზარი

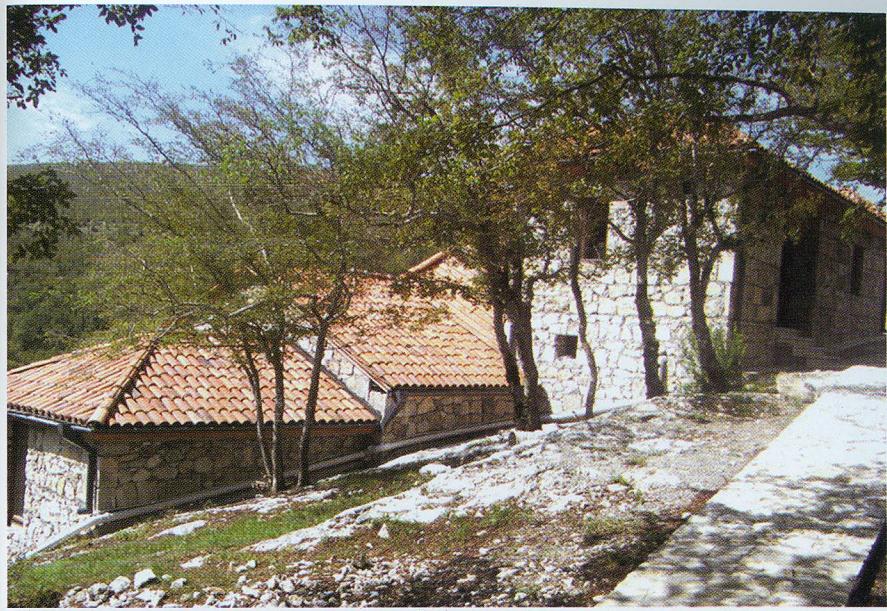

აოცახათის მონასტრის წინამდებარი ილუსტრი ელიაზარი

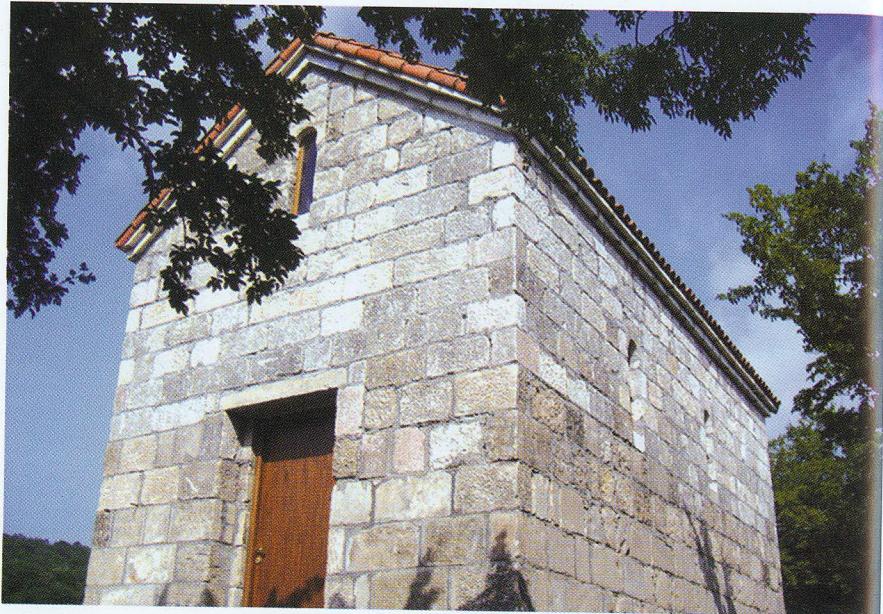

88

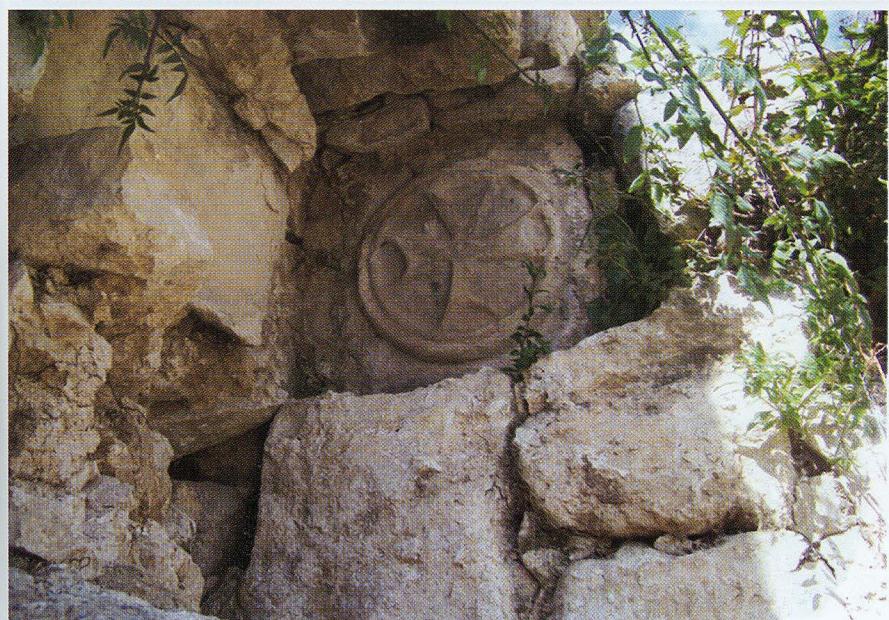
89

ეთავარანგელოზთა ეკლესია

დაღეპელიანის კოშკი

რედაქტორი ნატალია ჭავჭავაძე

წიგნის გამოცემაში გაწეული დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით ქუთაისის სახელმწიფო მუზეუმისა და სახელმწიფო არქივის თანამშრომლებს.

ISBN 978-9941-9127-4-0

წიგნი
დაკაბადონდა და დაიბეჭდა
შპს “მდმ-არაიგრაფი”-ს მიერ
ქუთაისი, წერეთლის 186
ტელ.: 8231 3 45 54;

9 789941 912740